

Provinciale omgevingsanalyse

Naar aanleiding van het Meerjarenplan 2026 - 2030

Publicatiedatum

13 september 2024

Auteur

SAAMO provincie Antwerpen

Contact

Ben Van Havere

E ben.van.havere@saamo.be

M 0476 54 16 16

SAAMO provincie Antwerpen

Brusselsepoortstraat 8

2800 Mechelen

T +32 (0)15 20 13 75

E info.provincieantwerpen@saamo.be

Saamo.be

Ondernemingsnummer 0432.767.973

RPR Antwerpen, afdeling Mechelen

Provinciale omgevingsanalyse

meerjarenplan 2026 - 2030

13.09.2024

Voorwoord

Een nieuw meerjarenplan opmaken start met de evaluatie van de voorbije periode en met het opnieuw gefocust kijken naar de samenleving. Samen met de andere regio's en SAM (Steunpunt voor Mens en Samenleving) maakten we een algemene omgevingsanalyse waarin we inzoomden op de verschillende thema's waarop we als SAAMO impact willen hebben. De provinciale omgevingsanalyse die hier nu voorligt, sluit daar bij aan. We willen met deze cijferreeksen, vaak gepresenteerd als kaarten, een blik werpen op (kansarmoede in) onze provincie. Deze kijk moet ons inspireren voor de opmaak van het meerjarenplan.

Deze kwantitatieve omgevingsanalyse is een lijvig document geworden. We kijken op diverse manieren naar ons werkingsgebied. We starten met enkele algemene kencijfers over de provincie, zowel wat betreft de bestuurlijke realiteit als demografische gegevens. Daarna zoomen we in op diverse armoede-indicatoren en specifieke armoedegroepen. In een derde deel houden we diverse grondrechten tegen het licht, tenslotte zoomen we in op SAAMO provincie Antwerpen door de jaren heen.

We eindigen bewust niet met een conclusie in de stijl van 'deze gemeente is het meest problematisch want ...', of 'we moeten inzetten op dit thema, want ...'. Wel bundelen we in een vijfde hoofdstuk de bevindingen in een kortere samenvatting. Verder laten we de cijfers voor zich spreken en nodigen eenieder uit om zijn/haar analyse te maken door cijfers te combineren. De som van ieders creativiteit kan leiden tot goede thematische en territoriale keuzes voor de komende periode.

De meeste cijfers zijn afkomstig van 'provincies in cijfers' (<https://provincies.incijfers.be/databank>). Waar dit niet het geval is, staat dit expliciet vermeld.

Ik hoop dat we veel inspiratie halen uit dit document en dat die terug te zien is in een sterk meerjarenplan.

Ben Van Havere
13 september 2024

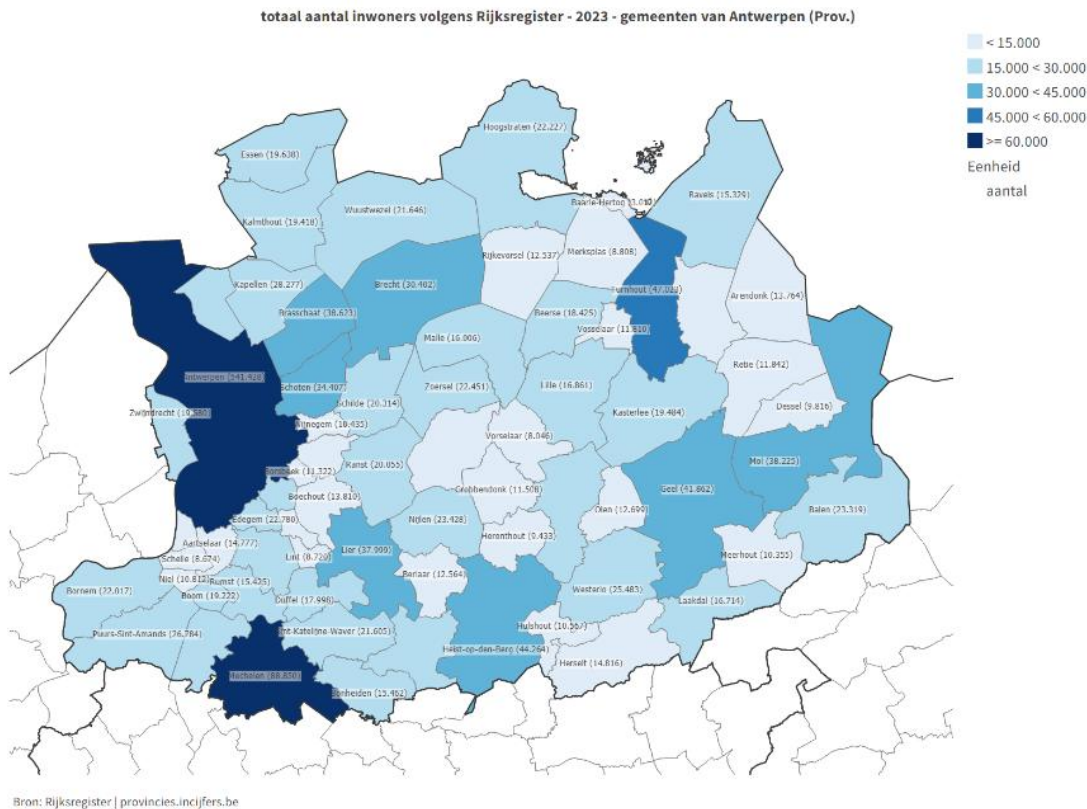
Inhoud

Voorwoord	3
1. Feiten en cijfers over de provincie Antwerpen	5
1.1. Van 68 naar 66 steden of gemeenten en de stad Antwerpen	5
1.2. Evolutie bevolking	6
1.3. Bevolkingsdichtheid steden - dorpen – plattelandsgemeentes	6
1.4. Diversiteit	7
1.5. Leeftijdsspreiding	8
1.5.1. Jongeren	8
1.5.2. Ouderen	9
1.5.3. Groene en grijze druk	10
2. Armoede in de provincie Antwerpen	11
2.1. Armoede op basis van aandeel verhoogde tegemoetkoming	11
2.2. Armoede op basis van het fiscaal inkomen	12
2.3. Aandeel (equivalent) leefloon	13
2.4. Armoede op basis van achterstallig krediet	14
2.5. Armoede bij kinderen en ouderen.	15
2.5.1. Kinderarmoede	15
2.5.2. Armoede bij ouderen	17
3. Thematische cijfers over armoede in de provincie Antwerpen	19
3.1. Wonen	19
3.2. Energie	24
3.3. Maatschappelijke dienstverlening	26
3.4. Onderwijs	28
3.5. Arbeid	30
4. SAAMO provincie Antwerpen	32
4.1. thematisch	32
4.2. Spreiding in de provincie	33
4.3. Overzicht van alle projecten bij SAAMO provincie Antwerpen 1987 – 2024	34
5. Samenvatting	37

1. Feiten en cijfers over de provincie Antwerpen

1.1. Van 68 naar 66 steden of gemeenten en de stad Antwerpen

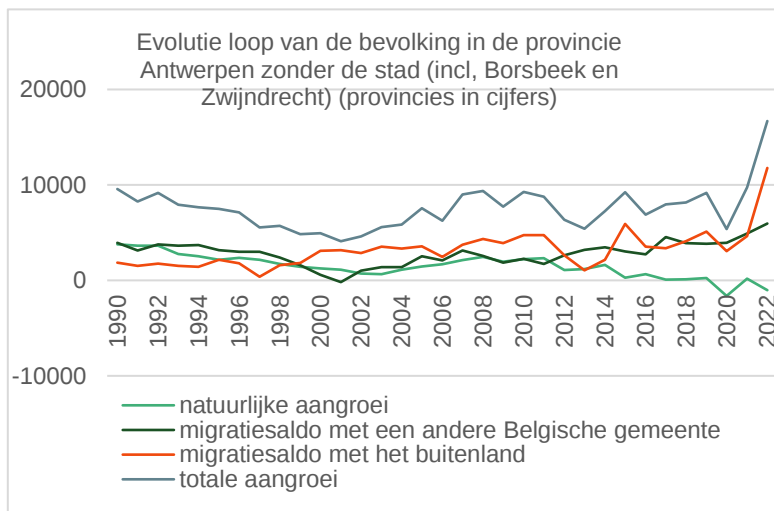
De 1.926.522 inwoners (952.155 mannen en 964.869 vrouwen, cijfers 1/1/2024) in de provincie Antwerpen leven – na de fusie van Zwijndrecht en Borsbeek – verspreid over 67 steden en gemeentes. Antwerpen is met 556.138 (incl. Borsbeek) inwoners veruit de grootste stad. De stad Antwerpen behoort tot het werkingsgebied van SAAMO Antwerpen. De andere 66 gemeenten behoren tot het werkingsgebied van SAAMO provincie Antwerpen (1.350.804 inwoners exclusief Borsbeek en Zwijndrecht).

In ons werkingsgebied (exclusief Zwijndrecht en Borsbeek) zien we:

- 8 gemeentes met minder dan 10.000 inwoners
- 18 gemeentes met tussen 10.000 en de 15.000 inwoners
- 15 gemeentes met tussen 15.000 en de 20.000 inwoners
- 10 gemeentes met tussen 20.000 en de 25.000 inwoners
- 6 gemeentes met tussen 25.000 en de 30.000 inwoners
- 2 gemeentes met tussen 30.000 en de 35.000 inwoners
- 3 gemeentes met tussen 35.000 en de 40.000 inwoners
- 2 gemeentes met tussen 40.000 en de 45.000 inwoners
- 1 gemeente met tussen 45.000 en de 50.000 inwoners
- 1 gemeente met tussen 85.000 en de 90.000 inwoners

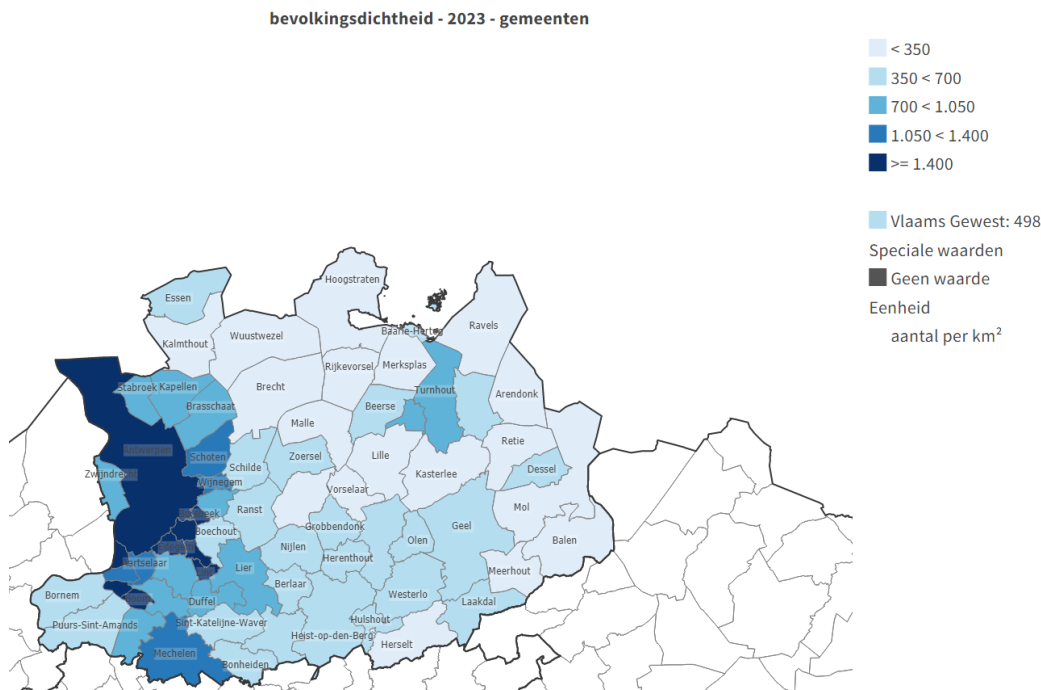

1.2. Evolutie bevolking

De bevolking van de provincie Antwerpen groeit gestaag. Dit is grotendeels te verklaren door migratie uit het buitenland en in beperktere mate door migratie uit een andere Belgische gemeente. Ongetwijfeld is er sprake van migratie uit de stad Antwerpen. De voorbije 30 jaar had de stad Antwerpen een negatief migratiesaldo naar andere gemeenten van 99.161 personen, terwijl er bij de andere Antwerpse gemeentes 82.957 bijkwamen.

1.3. Bevolkingsdichtheid steden - dorpen – plattelandsgemeentes

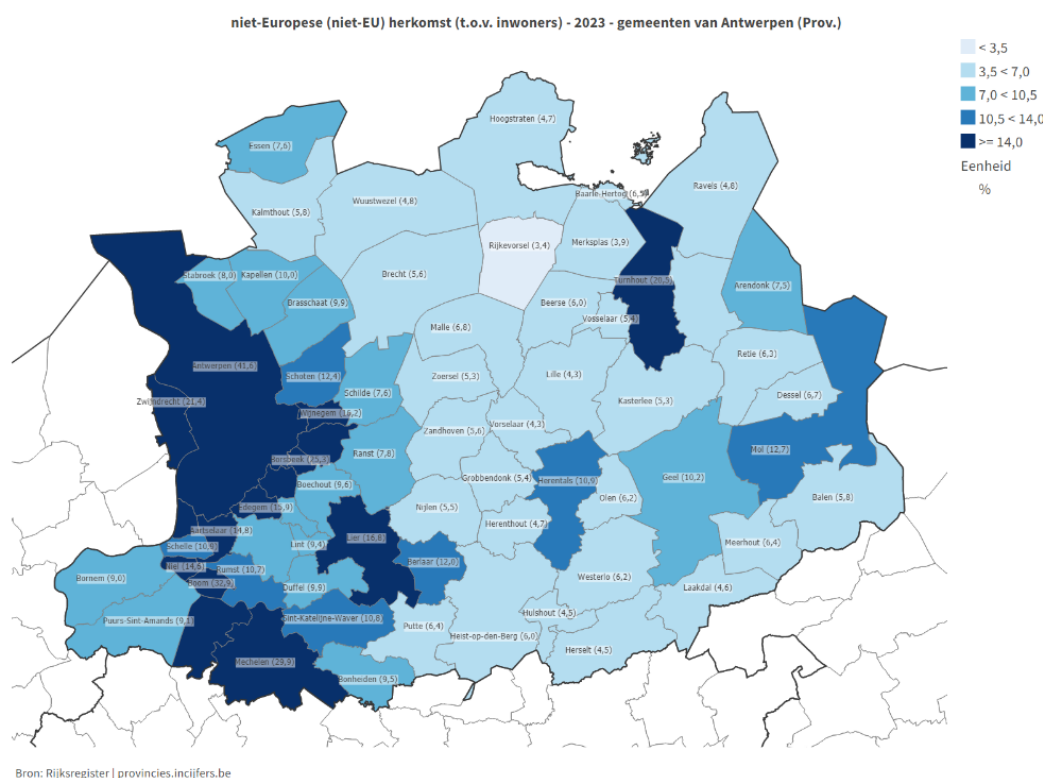
Het aantal inwoners per km² varieert sterk. Mortselt is met 3.395 inwoners per km² het dichtst bevolkt, gevolgd door Borsbeek, Antwerpen, Edegem, Boom, Hemiksem en Niel (allen meer dan 2.000 inwoners per km²). Ravels is met 161 inwoners per km² het dunst bevolkt. Gevolgd door Merksplas, Hoogstraten, Wuustwezel en Retie die allen minder dan 250 inwoners tellen per km².

De Vlaamse overheid beschouwt gemeenten met minder dan 350 inwoners per km² als platteland. Het gaat dan over Ravels, Merksplas, Hoogstraten, Wuustwezel, Retie, Arendonk, Rijkevorsel, Kasterlee, Herselt, Lille, Meerhout, Vorselaar, Malle, Balen, Kalmthout, Brecht, Zandhoven en Mol.

Wanneer we inzoomen op de deelgemeentes, zien we dat Morsel (3.395 inw/km²), Edegem (2.613), Boom (2.604), Mechelen (2.550), Hemiksem (2.210) en Niel (2.022) de dichtst bevolkte deelgemeentes zijn in ons werkingsgebied. 4 deelgemeenten tellen minder dan 100 inwoners per km²: Varendonk – Laakdal (63), Gestel – Berlaar (64), Meer – Hoogstraten (97) en Weert – Bornem (99).

1.4. Diversiteit

Baarle-Hertog is met 71,7% de gemeente met het meeste personen van niet-Belgische afkomst (65,2% van de niet-Belgische inwoners van Baarle-Hertog is van EU-afkomst), gevolgd door de stad Antwerpen (56%), Ravels, Hoogstraten en Boom (42,8%).

Als we abstractie maken van Niet-Belgen van EU-afkomst zien we dat vier gemeentes uit ons werkingsgebied meer dan 20% inwoners van niet-EU-afkomst tellen: Boom (32,9%), Mechelen (29,9%), Willebroek (29%) en Turnhout (20,5%). Hemiksem, Morsel, Lier, Wijnegem, Wommelgem en Edegem tussen de 15% en de 20%. In 44 van de 66 gemeentes uit ons werkingsgebied wonen minder dan 10% personen van vreemde herkomst. In totaal gaat het over 152.815 personen. De groep is zeer gevarieerd. 26% van hen is van Maghrebijnse afkomst, 22% Aziatisch (niet-Turks), 17% Oost-Europees en 15% Afrikaans (niet-Maghreb) en 8% Turks.

De groei van het aandeel niet-Belgen (1993 – 2023) is het grootst in Boom, Turnhout, Willebroek, Mechelen en Baarle-Hertog. In Boom, Turnhout en Willebroek is de aangroei de laatste 10 jaar nog versneld. Dat is niet het geval in Mechelen, Baarle-Hertog en Hoogstraten waar de groei van dit aandeel vertraagt. Dat is ook het geval in vier andere Antwerpse gemeentes: Kalmthout, Merksplas, Arendonk, Essen.

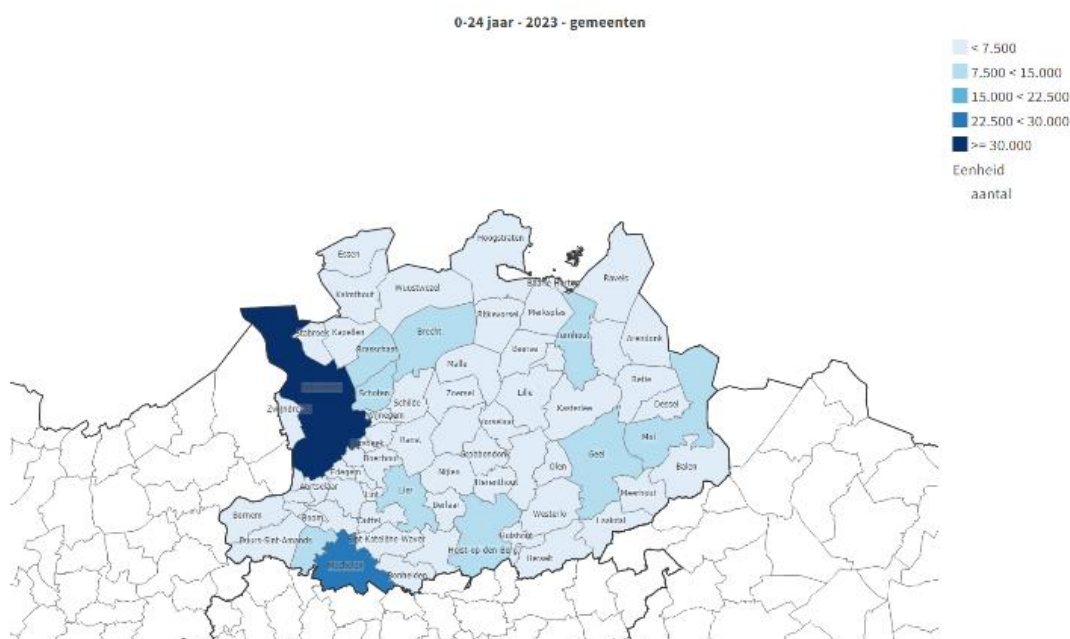

Evolutie aandeel inwoners van niet Belgische afkomst		
	1993-2023	2013-2023
Boom	34,30%	15,30%
Turnhout	31,30%	14,90%
Willebroek	29,60%	13,70%
Mechelen	26,40%	7,90%
Baarle-Hertog	24,40%	5,80%
Hoogstraten	23,30%	6,80%
Ravels	22,70%	4,80%
Hemiksem	22,00%	12,70%
Mortsel	21,60%	10,20%
Wijnegem	20,30%	13,30%
Wommelgem	20,20%	11,90%
Lier	18,20%	9,20%
Aartselaar	17,90%	10,60%
Berlaar	16,40%	11,00%

1.5. Leeftijdsspreiding

De gemiddelde leeftijd van de totale Vlaamse bevolking (2023) bedraagt 42,5 jaar. 27,1% is jonger dan 25 jaar, 21,1% 65-plus.

1.5.1. Jongeren

27,9% van de Antwerpenaren is jonger dan 20 jaar. Het aandeel jongeren (-25-jarigen) is met 32,3% het grootst in Boom (+4,86% t.o.v. 1997). Willebroek (30,9%), Niel (30,2%), Hemiksem (30,1%) en Mechelen (29,8) volgen op de voet.

Het zijn ook enkel deze gemeentes – met uitzondering van Mechelen – die in vergelijking met 2003 een stijging in het aantal jongeren kennen. Turnhout en Berlaar kennen ook een lichte stijging van het aandeel jongeren. Alle andere gemeentes uit de provincie kennen een daling. De daling is het grootst in Merksplas (-7,2%), Wuustwezel (-6,7%), Kasterlee (-6,5%), Lint (-6,5%), Lille (-6,2%) en Zandhoven (-6,0%).

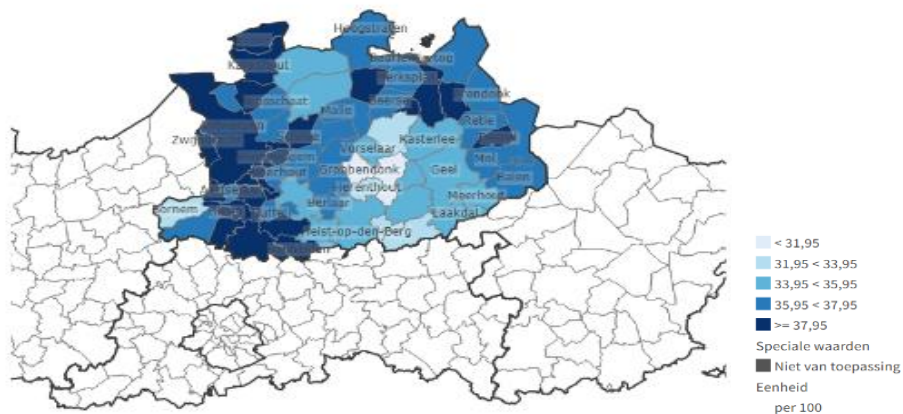
Opvallend is dat we meer jongeren vinden in de Rupelstreek, Willebroek en Mechelen. In de Zuiderkempen en in de eerstelijnszones Pallieterland en midden- Kempen is het aandeel jongeren lager dan gemiddeld.

1.5.3. Groene en grijze druk

De groene en de grijze druk zijn twee parameters die veel zeggen over respectievelijk het aandeel jongeren en ouderen.

Demografische coëfficiënten – 2023 – gemeenten – groene druk

Demografische coëfficiënten – 2023 – gemeenten – grijze druk

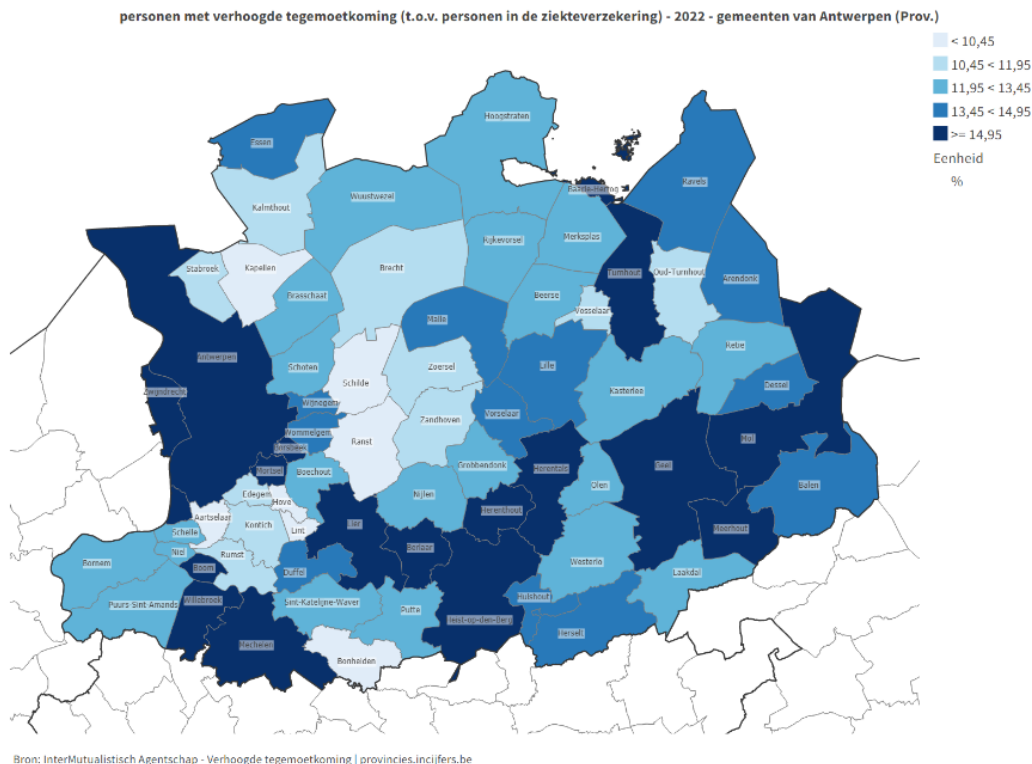
De groene druk geeft de verhouding van de 0-19-jarigen op de 20-64-jarigen weer. De jongste gemeentes uit ons werkingsgebied, met de hoogste groene druk zijn Boom (46), Willebroek (45,5), Niel (43,4), Hemiksem (43,2), Baarle-Hertog (42,8), Hove (42,6), Edegem (41,5), Mechelen (41), Oud-Turnhout (40,1) en Schelle (40,1). Vlaanderen scoort met een gemiddelde groene druk 37,6 lager dan deze koplopers. In Herentals (31,4), Grobbendonk (31,9), Hulshout (32), Herenthout (32,6), Bornem (33,4), Herselt (33,5), Lille (33,8) en Laakdal (34) is de groene druk het laagst.

De grijze druk geeft de verhouding van de 65-plussers op de 20-64-jarigen weer. Hove (48,7), Schilde (48,1), Brasschaat (47,8) en Zoersel (47,3) zijn het meest vergrijsd, maar ook Aartselaar, Bonheiden, Edegem, Zandhoven, Kapellen, Wijnegem, Oud-Turnhout, Kalmthout, Herselt, Schoten, Boechout, Westerlo (40,7) en Bornem (40,3) hebben een score van boven de 40. De grijze druk is het laagst in Antwerpen (27,2), Niel (28,7), Boom (29,6), Hemiksem (29,8) en Mechelen (30,2).

2. Armoede in de provincie Antwerpen

2.1. Armoede op basis van aandeel verhoogde tegemoetkoming

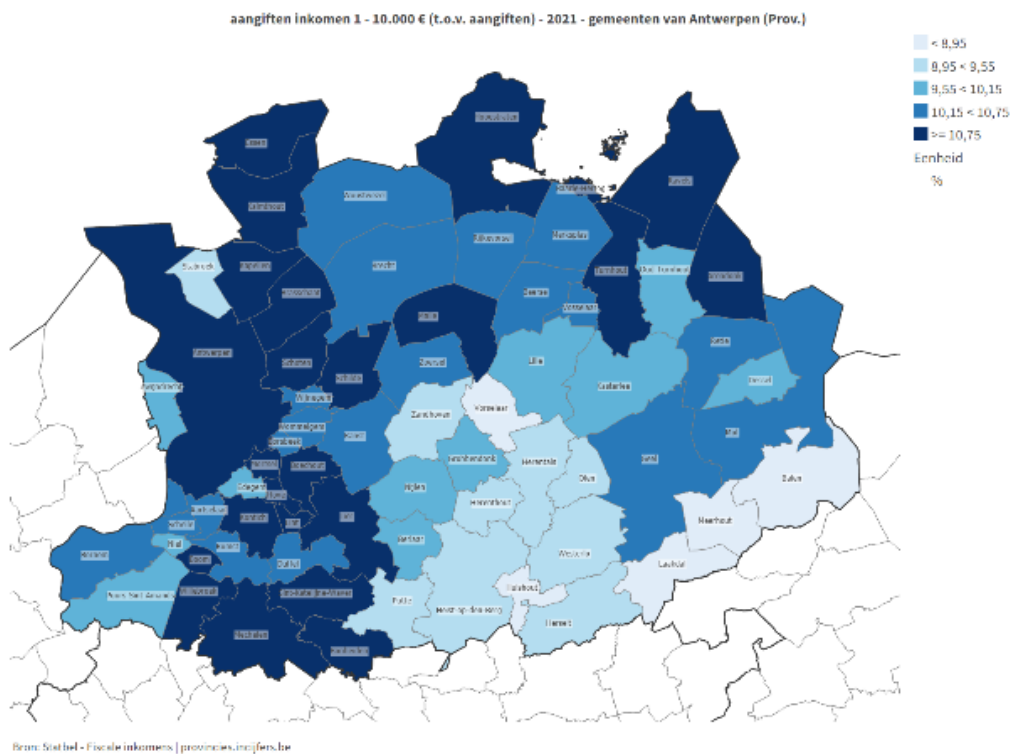

Bovenstaande afbeelding toont de spreiding van het aandeel van de bevolking met een verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering ten opzichte van het aantal verzekerden. De gemeenten in de provincie Antwerpen met een aandeel personen met een verhoogde tegemoetkoming dat hoger of gelijk is aan het Vlaamse gemiddelde zijn: Antwerpen (30,1%, 160.923 personen), Turnhout (22,2%, 10.259), Boom (21,1%, 4.060), Mechelen (21,0%, 18.525) en Baarle-Hertog (20,2%, 409), Borsbeek (19,4%, 2.202), Lier (17,6%, 6.733) Willebroek (16,6%, 4.878), Zwijndrecht (16,6%, 3.262) en Herentals (16,5%, 4.767). In ons werkingsgebied (exclusief Borsbeek en Zwijndrecht) gaat het om 187.782 personen (13,9%).

2.2. Armoede op basis van het fiscaal inkomen

Een andere indicator voor armoede is het inkomen. Hiervoor vertrekken we van de fiscale aangiftes. We benoemen een huishouden als arm wanneer het fiscale inkomen lager is dan 10.000 euro. Het nadeel van deze berekening is dat ze geen rekening houdt met de reële gezinsgrootte.

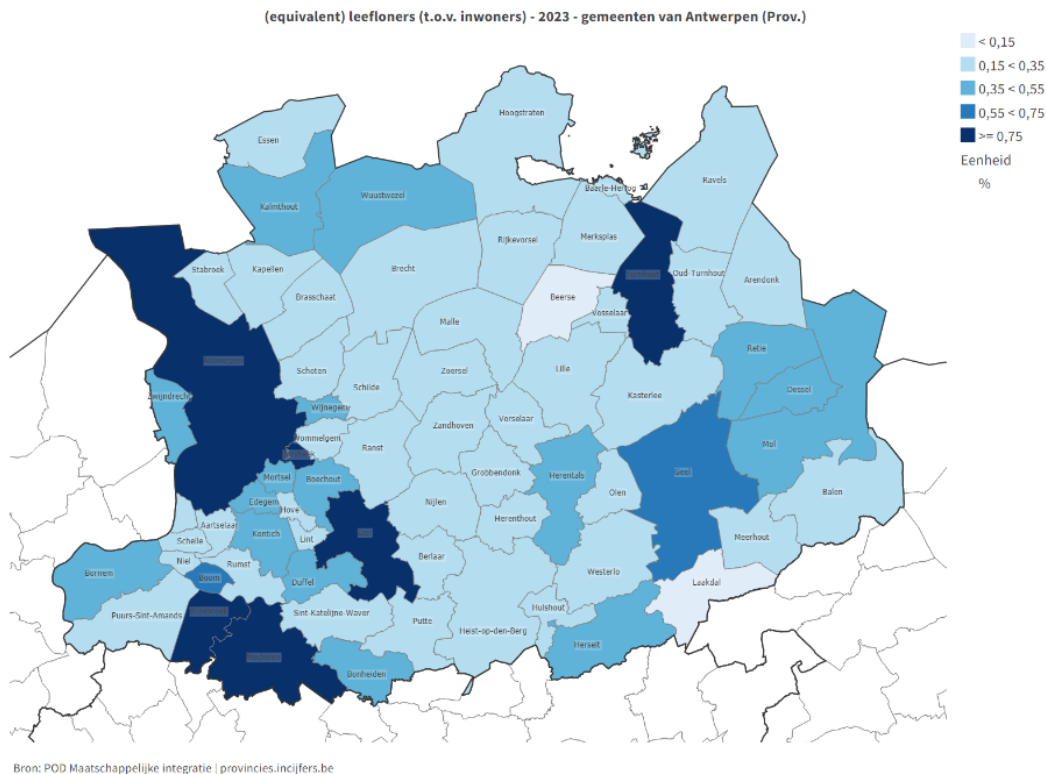
Het grootst aandeel lage inkomens vind je terug in Hove (13,3%), Baarle-Hertog (12,1%), Boechout (12,1%) en Boom (12,1%), Schilde (12,1%) en Mortsel (12,0%), gevolgd door Lint, Mechelen, Turnhout, Hoogstraten en Kontich.

Hier duiken compleet andere gemeenten op dan in de vorige analyse. Het groot aandeel ouderen met lage inkomens (zie verder) is een mogelijke verklaring.

2.3. Aandeel (equivalent) leefloon

Het Aandeel (equivalent) leefloon geeft een indicator van het aandeel mensen in een kwetsbare positie (ten opzicht van het aantal inwoners) dat op het laatste vangnet een beroep moet doen.

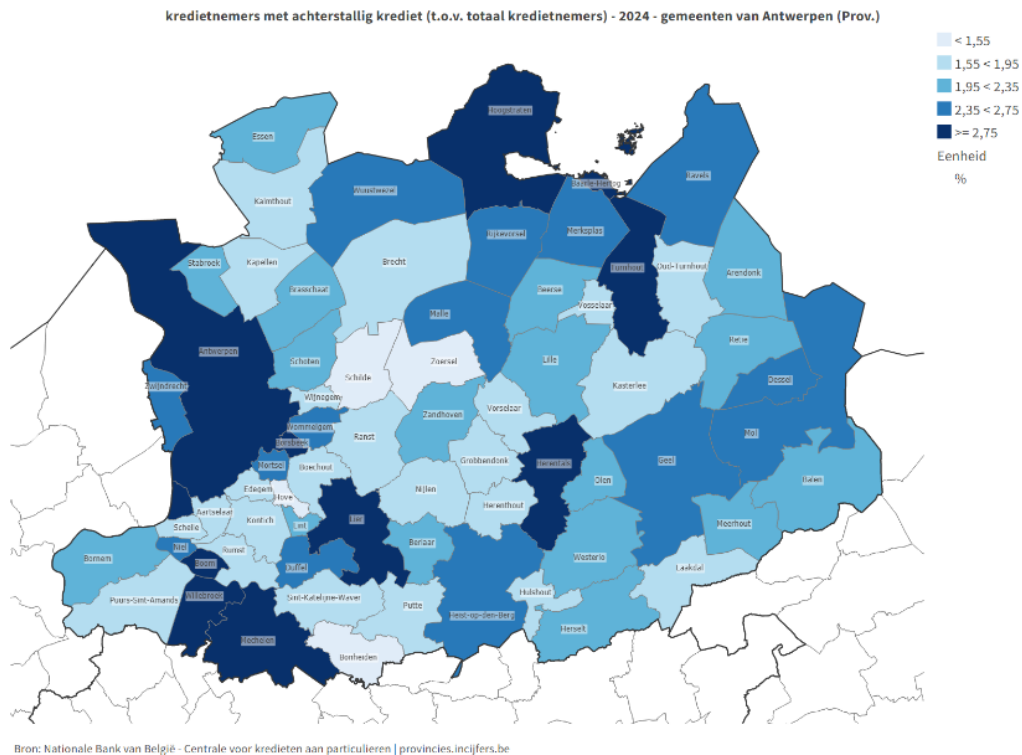

In Mechelen (1,5%), Turnhout (1,3%), Willebroek (1,1%) en Lier (1,1%) doet meer dan 1% van de bevolking beroep op het (equivalent) leefloon. Het Vlaamse gemiddelde bedraagt 0,6%. Enkel Essen, Antwerpen, Niel, Schelle, Vorselaar, Wommelgem en Beerse kenden tussen 2003 en 2023 een daling in het aandeel (equivalent) leefloon. In negen gemeenten bleef dit aandeel gelijk, in de andere gemeentes is een stijging merkbaar.

2.4. Armoede op basis van achterstallig krediet

Een derde mogelijke indicator voor armoede is de betalingsachterstand.

In Antwerpen hebben 5% van de kredietnemers betalingsachterstand. In Turnhout is dat 4,4%, in Boom 4,3%, in Borsbeek 3,6%, in Willebroek 3,4%, in Baarle-Hertog 3,1% en in Hemiksem 3,0%. Alle andere gemeentes scoren beneden de 3% (= provinciaal gemiddelde) met Hove als best scorende gemeente met slechts 1% betalingsachterstand.

Het aandeel kredietnemers met betaalachterstand is in quasi alle gemeentes gedaald. Enkel in Lint, Hoogstraten, Baarle-Hertog en Zandhoven is een geringe stijging van tussen de 0,1% en 0,8% (2007-2024) waar te nemen.

2.5. Armoede bij kinderen en ouderen.

2.5.1. Kinderarmoede

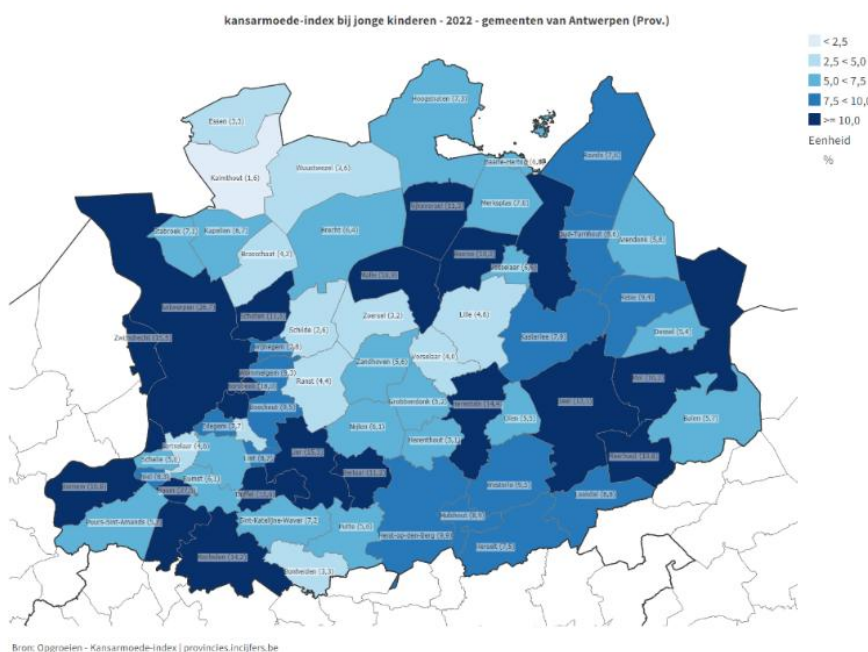
Om kinderarmoede in beeld te brengen gebruiken we drie indicatoren: het aandeel geboortes in kansarme gezinnen, het aandeel voorkeurregeling bij de ziekteverzekering bij 0-24-jarigen en het aandeel minderjarigen dat opgroeit in een gezin met minstens 1 werkloze ouder.

Geboortes in kansarme gezinnen

Kind en Gezin brengt kansarmoede bij kinderen in beeld. Ze omschrijven kansarmoede als 'een toestand waarbij mensen beknót worden in hun kansen om voldoende deel te hebben aan maatschappelijk hooggewaardeerde goederen, zoals onderwijs, arbeid, huisvesting. Het gaat hierbij niet om een eenmalig feit, maar om een duurzame toestand die zich voordoet op verschillende terreinen, zowel materiële als immateriële'.

Om kinderarmoede te becijferen hanteren ze een korf van 6 criteria. Wanneer een gezin op minstens drie van deze criteria zwak scoort, wordt het beschouwd als kansarm:

- het maandinkomen van het gezin,
- de arbeidssituatie van de ouders,
- de opleiding van de ouders,
- de huisvesting,
- de ontwikkeling van de kinderen,
- de gezondheid.

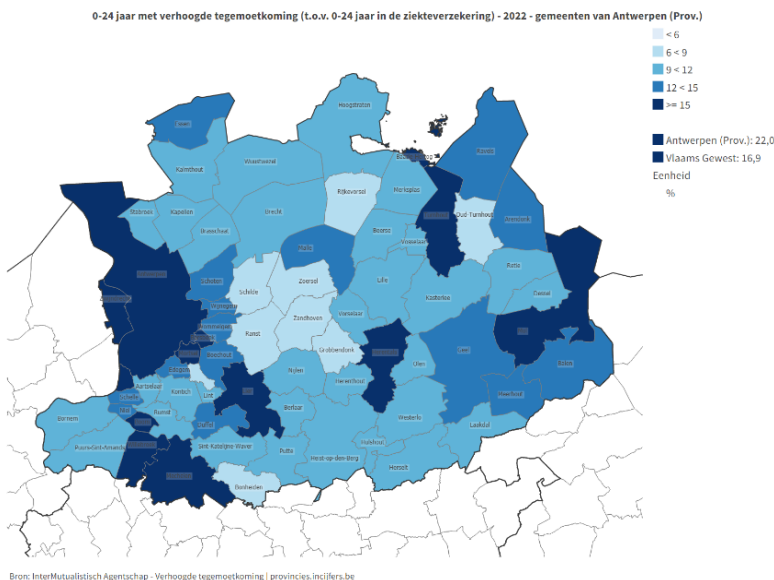
7 gemeentes uit ons werkingsgebied scoren in 2022 hoger dan het Vlaams gemiddelde: Boom (27,5%), Turnhout (26,8%), Willebroek (19,9%), Lier (15,3%), Herentals (14,4%), Mechelen (14,2%) en Duffel (13,6%).

34 gemeentes kennen een stijging van de kinderarmoede, 31 een daling, één status quo. Van de 7 gemeentes die boven het Vlaamse gemiddelde zitten, kennen enkel Herentals (+2,1%) en Mechelen (+0,4%) een stijging tussen 2017 en 2022.

Voorkeurregeling bij de ziekteverzekering bij 0-24-jarigen

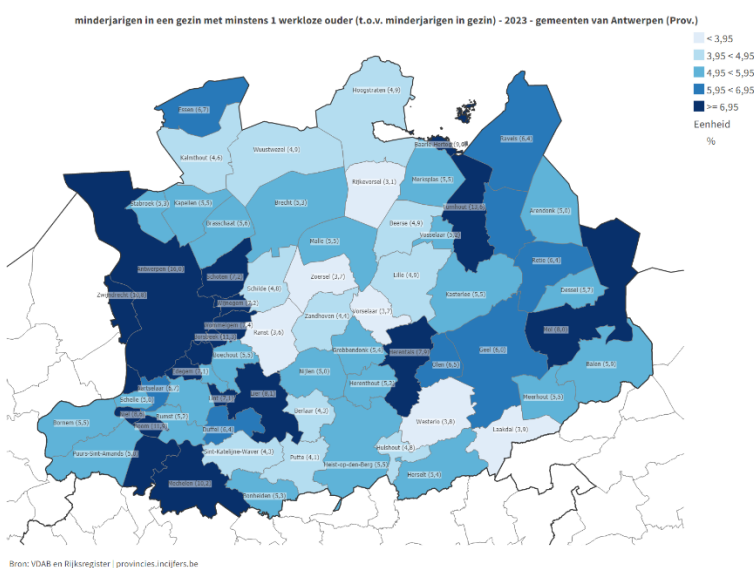
Het aandeel 0 tot 24-jarigen dat in aanmerking komt (als titularis of ten laste) voor de voorkeurregeling met de ziekteverzekering, biedt een tweede betrouwbare indicator.

Antwerpen blijft met (39,3%) koploper, gevolgd door Turnhout (27,3%), Mechelen (26,3%), Boom (25,2%) en Borsbeek (24,7%) die allen boven het provinciaal gemiddelde van 22 scoren. Zwijndrecht, Willebroek, Lier, Baarle-Hertog en Hemiksem, Morsel en Mol volgen met scores boven het Vlaamse gemiddelde. Schilde (6,6%), Zoersel (7,5%), en Hove (7,7%) scoren hier het laagst.

Het aandeel +25 jarigen met verhoogde tegemoetkoming steeg de voorbij 20 jaar in de provincie met 15,4%, meer dan in de rest van Vlaanderen (+11,6%). Antwerpen (+26,4%), Turnhout (+19,9%), Borsbeek (+19,2%), Boom (+17%) en Zwijndrecht (+16,8%) kennen de sterkste toename. Schilde, Zoersel, Oud-Turnhout, Rijkevorsel, Hove, Merksplas, Sint-Katelijne-Waver en Putte kenden minder dan 6% stijging.

Minderjarigen in een gezin met minstens 1 werkloze ouder

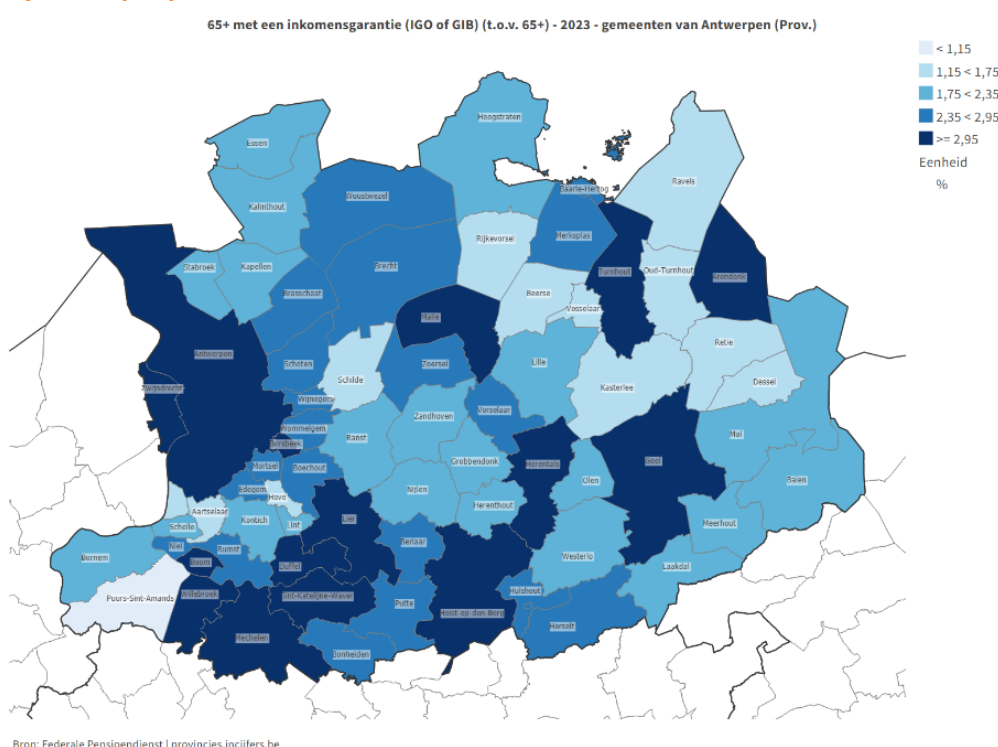

16.718 kinderen uit de provincie Antwerpen (exclusief Antwerpen, Borsbeek en Zwijndrecht) groeiden in 2023 op in een gezin met minstens 1 werkloze ouder. 10 gemeentes scoren boven het Vlaamse gemiddelde van 7,7%: Turnhout (13,6%), Boom (11,9%), Mechelen (10,2%), Willebroek (9,8%), Baarle-Hertog (9,6%), Mortsel (9,1%), Niel (8,6%), Lier (8,1%), Mol (8%), Hemiksem (7,9%) en Herentals (7,9%).

2.5.2. Armoede bij ouderen

Armoede bij ouderen brengen we in beeld via het aandeel ouderen met inkomensgarantie voor ouderen (IGO) of een gewaarborgd inkomen voor bejaarden (GIB), en op basis van het aandeel +65- en +75-jarigen dat in aanmerking komt voor de voorkeurregeling met de ziekteverzekering.

65-plussers met een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) of een gewaarborgd inkomen voor bejaarden (GIB).

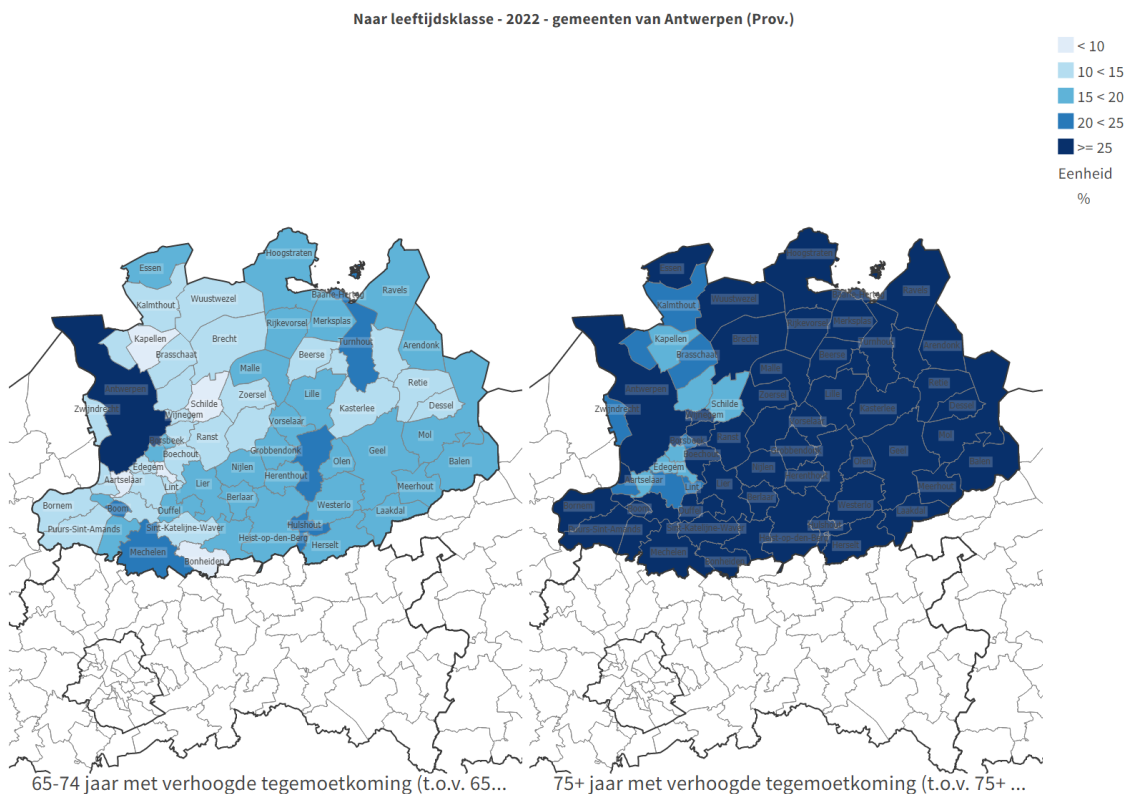

Antwerpen (9,1%), Mechelen (6,4%), Turnhout (4,3%), Borsbeek (4,10%), Boom (4,2%), Sint-Katelijne-Waver (3,90%) en Hulshout (3,70%) scoren qua aandeel 65-plussers met een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) of een gewaarborgd inkomen voor bejaarden hoger dan het provinciaal gemiddelde (4,2%).

Analyse van de periode 2003 – 2023 leert ons dat het aandeel in de meeste gemeentes van de provincie Antwerpen daalt. De daling is het grootst in Sint-Katelijne-Waver, Putte, Puurs-Sint-Amands en Berlaar. Enkel in Antwerpen, Mechelen, Edegem, Boom, Schoten en Hove merken we een stijging.

+65- en +75 jarigen dat in aanmerking komt voor de voorkeurregeling met de ziekteverzekering

Bron: InterMutualistisch Agentschap - Verhoogde tegemoetkoming | provincies.incijfers.be

Wat betreft het aandeel 65-75-jarigen dat in aanmerking komt voor de voorkeurregeling met de ziekteverzekering is er een hoge score voor Antwerpen (29,6%), Mechelen (22,5%), Boom (22,3%), Turnhout (20,7%), Baarle-Hertog (20,6%), Herentals (20,2%) en Hulshout (20%). Hove, Aartselaar, Schilde, Bonheiden en Kapellen scoren het laagst.

Bij de 75- plussers zien we een heel ander beeld: Vorselaar (48,9%), Herenthout (47%), Berlaar (44,4%), Lille (44,3%), Rijkevorsel (43,6%), Meerhout 43,2%), Hoogstraten (42,2%), Nijlen (42,4%) en Heist-op-den-Berg (42%) staan bovenaan. Hove, Edegem, Schilde, Aartselaar en Mortsel sluiten de rij.

Als we kijken naar de evolutie in de voorbije 20 jaar zien we voor de verhoogde tegemoetkoming bij de 65 – 75-jarigen een stijging in Antwerpen en de stedelijke rand errond en een daling in de Kempen. Bij de 75- plussers is er overal een daling. Die is sterker in de meer landelijke dorpen dan in het verstedelijkt gebied.

3. Thematische cijfers over armoede in de provincie Antwerpen

Naast cijfergegevens over (armoede in) de provincie benoemen we zes 'grondrechten' waarop SAAMO kan inzetten: wonen, energie, maatschappelijke dienstverlening, onderwijs en arbeid.

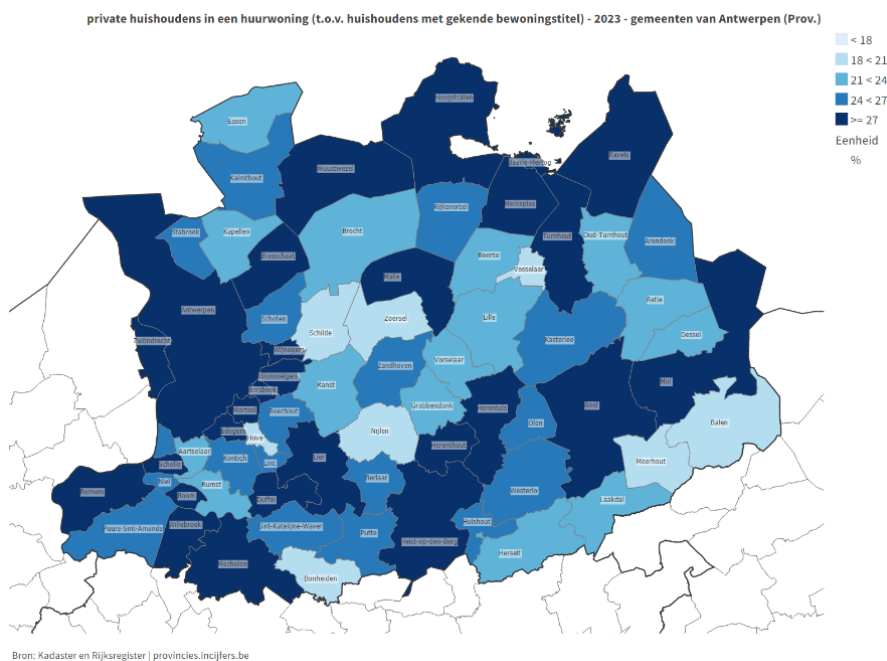
3.1. Wonen

De woonmarkt kan grosso modo verdeeld worden in drie segmenten: private eigendom, sociale huur en private huur (we maken hier abstractie van minder aanwezige vormen van wonen zoals wooncoöperaties, nooddopvang, huisjesmelkerij ... en van vormen van collectief wonen (RVT e.a.)).

In '23 waren 1.956.119 Vlaamse huishoudens (69%) eigenaar van de woning waarin ze wonen. De 877.005 (31%) huishoudens die hun woning huren zijn deels private huurders (730.100, 26%) en deels sociale huurders (146.905, 5%). Van 87.706 (3%) huishoudens is de bewoningstitel niet gekend.

Dat is in de provincie Antwerpen niet anders. 66,3% van de Antwerpenaars is eigenaar van zijn woning, een percentage dat naar beneden getrokken wordt door de stad (50,4%). In 2023 telde de provincie Antwerpen 49.352 sociale huurwoningen (=6% van de woningen). 27,7% van de wooneenheden wordt privaat verhuurd of op een andere manier ter beschikking gesteld.

Aandeel huurders

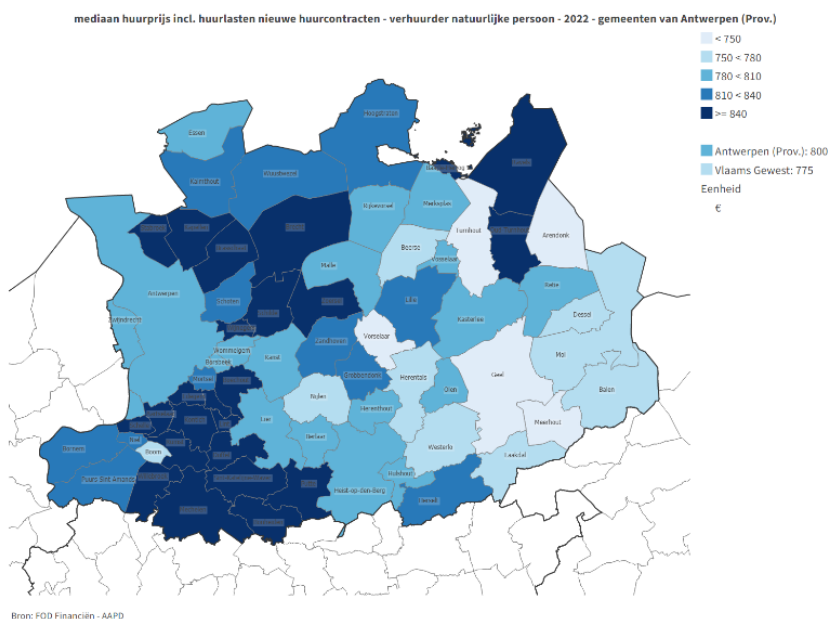

53,7% van de Antwerpse bevolking huurt zijn woning. Dit aandeel is ongelijk verdeeld. Antwerpen (49,6%), Lier (43,5%), Borsbeek (42,2%), Baarle-Hertog (41,1%), Turnhout (40,8%) en Boom (39,5%), Mechelen (36,6%), Duffel (34%) en Zwijndrecht (33,8%) tellen meer huurders dan het Antwerpse gemiddelde (33,7%). Hove (18,3%), Balen (18,9%), Bonheiden (19,2%), Nijlen (19,4%), Zoersel (19,6%), Schilde (19,7%) en Meerhout (19,8%) huisvesten het minste huurders.

Bij de Vlaamse gezinshoofden met een Belgische afkomst huurt 25,2% zijn woning (26,2% in de provincie Antwerpen). Bij niet- Belgen loopt dit op tot 55,9% (provant 59,7%). In Schilde (37,9%), Niel (23,8%), Schelle (38,8%), Hemiksem (40,4%), Willebroek (41,1%) en Rumst (41,9%) ligt het aandeel huurders bij bewoners met een niet EU-herkomst het laagst. In Merksplas (83,3%) en Hoogstraten (82,7%) ligt dit het hoogst.

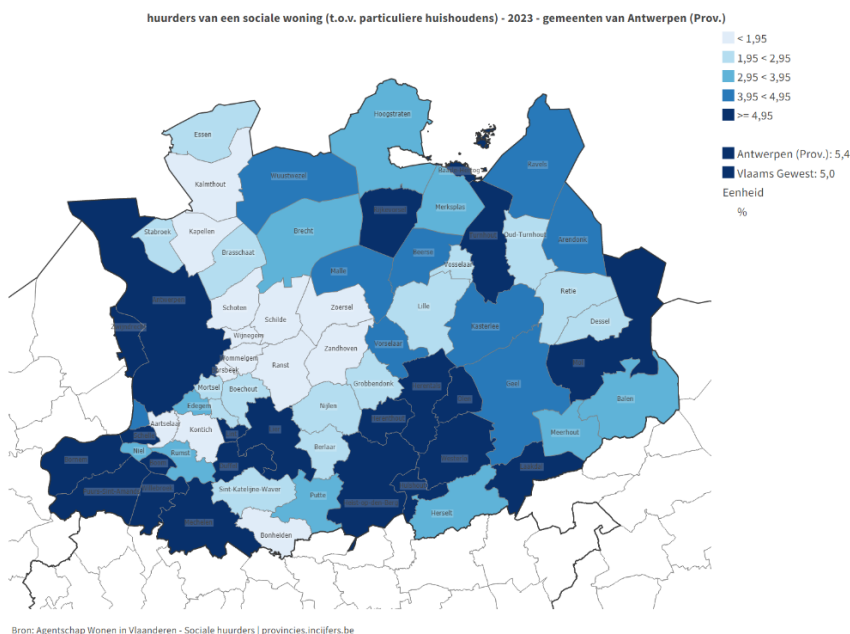

De kost van private huur

Huren op de private markt is niet overal even duur. De mediaan huurprijs van nieuwe huurovereenkomsten varieert sterk. In Schilde (€ 982), Kontich (€ 887), Wijnegem (€ 877), Brasschaat (€ 855), Kapellen (€ 837), Bonheiden (€ 831), Zandhoven (€ 826,), Zoersel (€ 814), Kalmthout (€ 806) en Edegem (€ 798) betaal je het meest. In Hulshout (€ 427), Rumst (€ 441), Boom (€ 447), Beerse (€ 448), Vorselaar (€ 467), Herenthout (€ 468), Wuustwezel (€ 490), Willebroek (€ 504), Geel (€ 517) en Ravels (€ 532) het minst.

Sociale huisvesting in de provincie Antwerpen

Het aandeel sociale huurders per gemeente (SHM en SVK samen) is zeer variabel. In Kapellen, Wijnegem, Ranst, Schilde en Kalmthout woont minder dan 1% van de huishoudens in een sociale huurwoning. Schelle

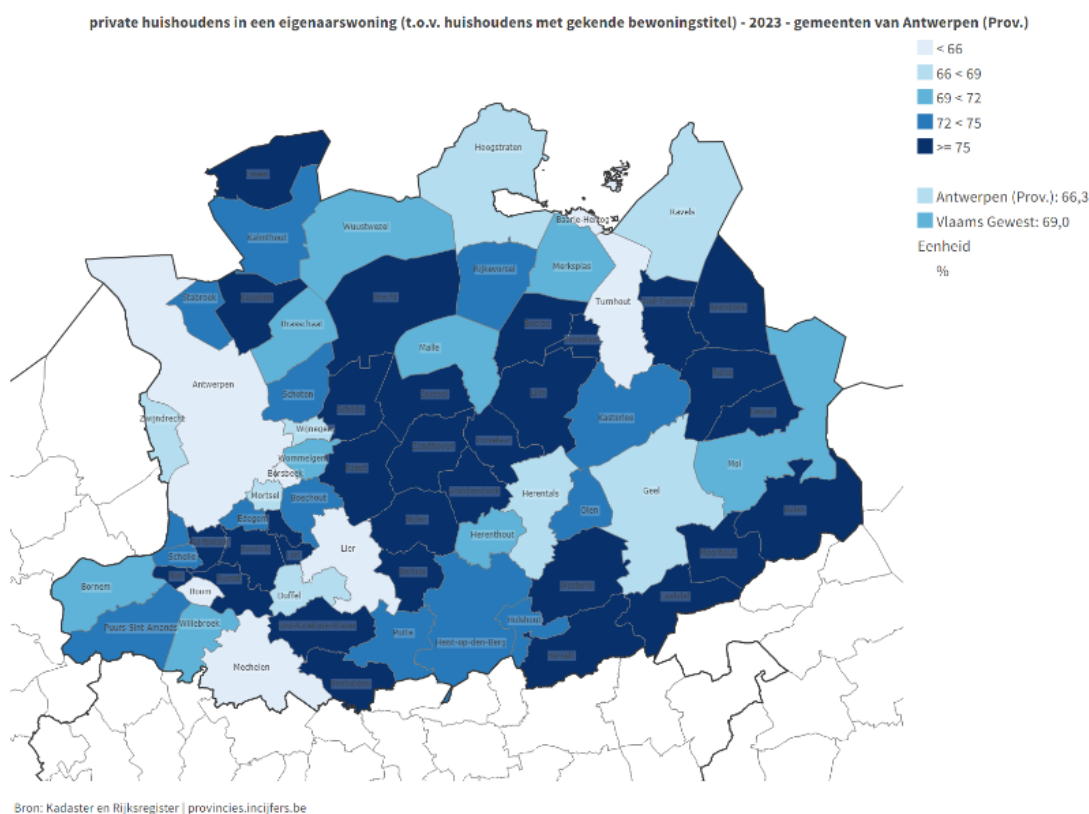

(11,2%), Willebroek (10,8%), Duffel (8,9%), Antwerpen (7,9%), Herenthout (7,8%) en Boom (7,8%) staan aan de top van de provincie wat betreft het aandeel sociale huurders. In elk van deze hoogst scorende gemeentes is een daling waarneembaar.

Het aantal sociale huurders in de provincie Antwerpen is tussen 2014 en 2024 gestegen van 42.117 naar 44.486 (5,4%), een stijging met 5,6%.

Willebroek, Antwerpen, Boom en Mechelen zijn vier gemeentes die in de top tien scoren van het aantal sociale huurders en ook van het aantal personen op de wachtlijst. Schilde, Ranst, Zandhoven en Kapellen scoren twee keer bij de laagste 10.

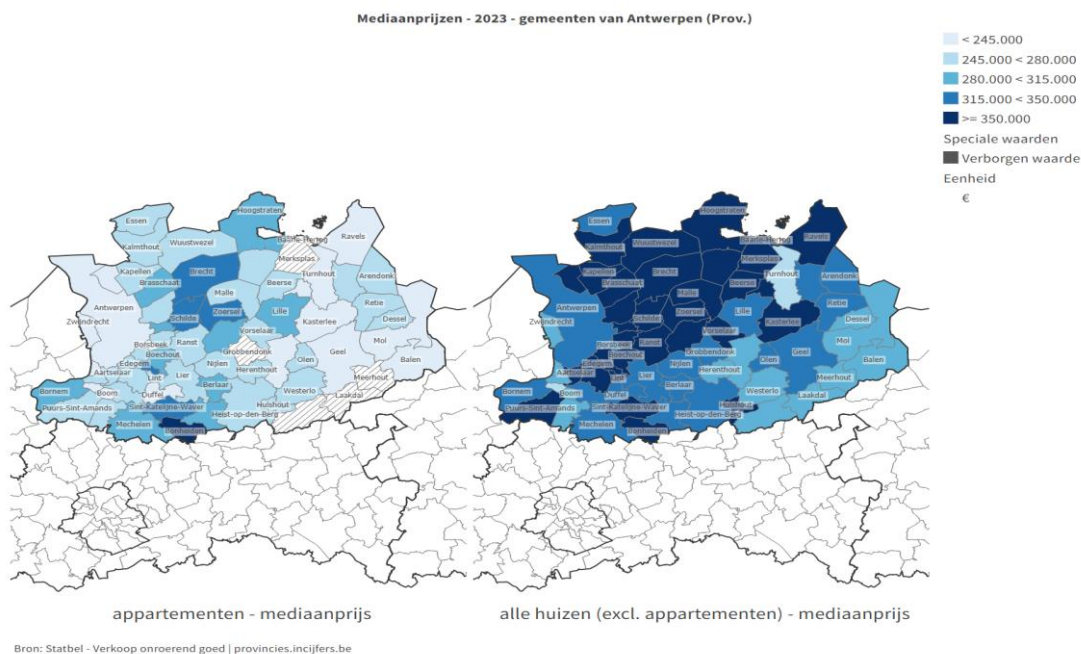
Private eigendom in de provincie Antwerpen

Een woning in eigendom is de ambitie van veel Vlamingen. Voor 69% van de Vlamingen (2023), 66,3% van de Antwerpenaren (provincie) is dit ook het geval. Voor de overigen blijft dit vaak een na te streven droom. De hoge (stijgende) kostprijs is de belangrijkste hinderpaal. Hove (81,7%), Balen (81,1%), Bonheiden (80,8%), Nijlen (80,6%), Zoersel (80,4%), Schilde (80,3%) en Meerhout (80,2%) kennen het hoogst aantal eigenaars. Antwerpen (50,4%), Lier (56,5%), Borsbeek (57,8%), Baarle-Hertog (58,9%) en Turnhout (59,2%) het laagste.

De kostprijs van woningen

In Ravels, Mol, Boom, Antwerpen, Niel, Stabroek, Vosselaar, Geel, Borsbeek, Hemiksem en Turnhout veranderde het mediaan appartement voor minder dan € 235.000 van eigenaar. De woningen waren dan weer het goedkoopst in Niel, Turnhout, Boom, Balen, Meerhout, Herselt, Hemiksem, Mol, Herentals en Laakdal met een mediaan prijs die telkens minder was dan € 300.000.

In Schilde, Bonheiden, Hove, Sint-Katelijne-Waver, Brecht, Zoersel en Bornem betaal je voor het mediaan appartement meer dan € 300.000. In Hove, Lint, Brasschaat, Zoersel, Boechout, Kalmthout, Edegem, Bonheiden en Malle moest je meer dan € 420.000 neertellen voor een woning. In Schilde kostte die zelfs € 520.000.

De kostprijs van woningen is de laatste jaren sterk toegenomen. Tussen 2013 en 2023 steeg de kostprijs van woningen in de provincie Antwerpen met 47%, die van appartementen met 56%. Die stijging is hoger dan het Vlaamse gemiddelde. In Mechelen (+86%), Wijnegem (+71%) en Zoersel (+70%) was de stijging van appartementen enorm. In Hulshout (+69%), Boom (+65%) en Retie (+62%) was dit voor woningen het geval.

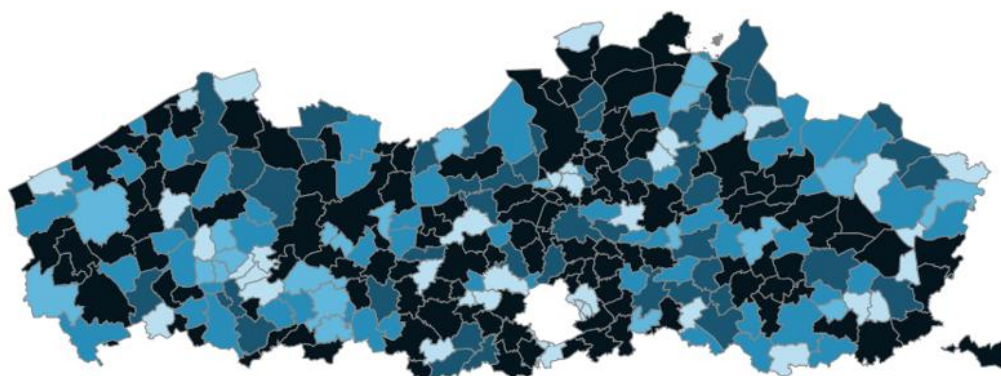
De woonquote

De woonquote is een goede indicator voor de betaalbaarheid van wonen. Ze benoemt het aandeel van wonen in verhouding tot het totale (besteedbare) budget van de huishoudens. Het gaat om de uitgaven voor huur of afbetaling van de woonlening, zonder bijkomende woonuitgaven voor verzekering, taksen, onderhoud en nutsvoorzieningen. Als norm wordt een maximale woonquote van 30% gesteld.

Alle gemeenten op kaart (2023)

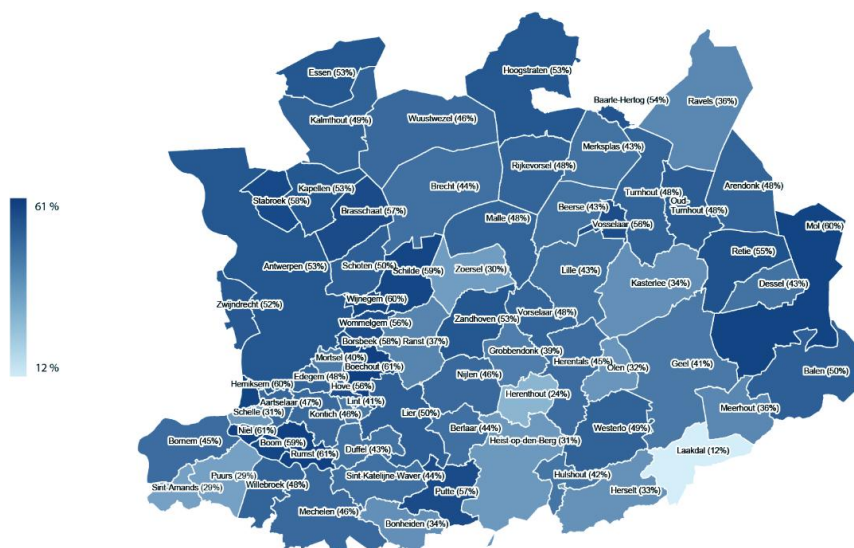

Aandeel inwoners waarvan de totale
gezinsuitgaven voor wonen minstens 30%
bedragen van het gezinsinkomen, in procenten

Het globaal aandeel van bewoners met een woonquote boven de 30% is in Schelle, Laakdal, Aartselaar, Essen, Zoersel, Bonheiden, Grobbendonk, Herenthout, Herselt en Retie minder dan 13%, in Antwerpen, Boom, Niel, Baarle-Hertog, Lier, Borsbeek en Turnhout bedraagt dat aandeel tussen de 27% en de 21%.

Woonquote huurders

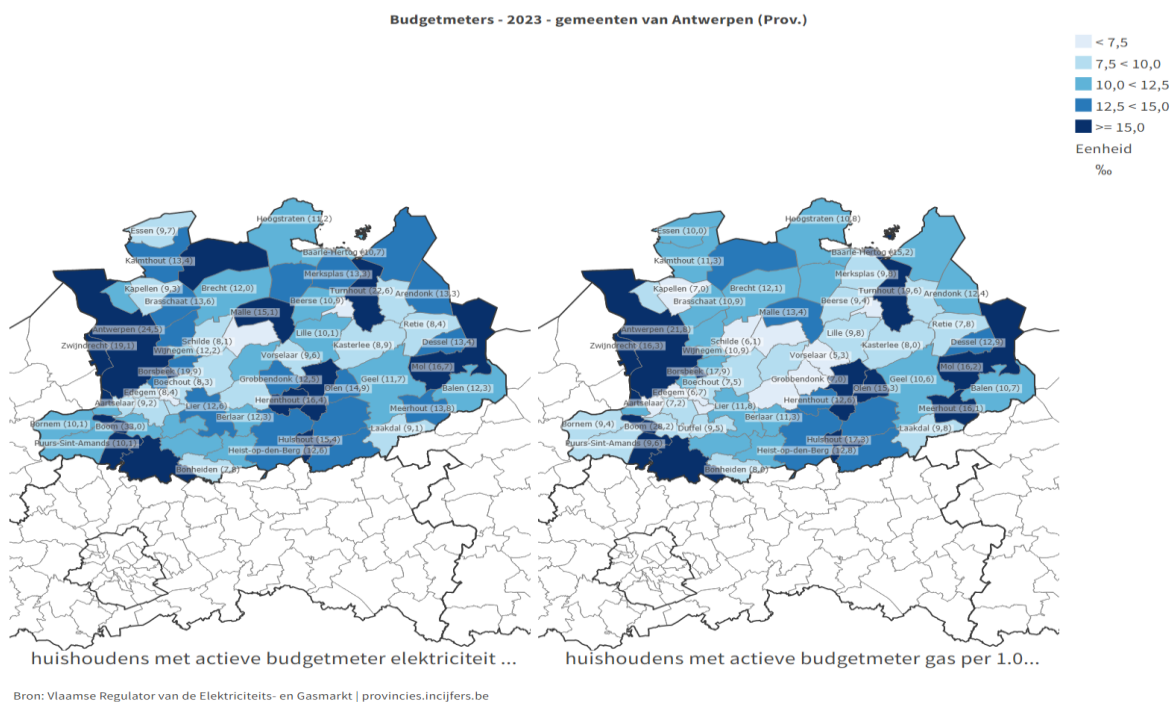
Als we ons focussen op huurders liggen die aantallen merklijk hoger. De best scorende gemeentes zijn dan Laakdal (12%), Herenthout (24%), Puurs-Sint-Amands (29%), Zoersel (30%), Schelle (31%), Heist-op-den-Berg (31%), Olen (32%) en Herselt 33%). In Boechout (61%), Niel (61%), Rumst (61%), Hemiksem (60%), Wijnegem(60%), Mol (60%), hebben 60% of meer van de huurders een woonquote van boven de 30%.

3.2. Energie

Energiearmoede is een thema dat SAAMO provincie Antwerpen al lang beroert. We werken zowel lokaal als Vlaams en federaal aan energiearmoede.

Ingeschakelde budgetmeters voor gas en elektriciteit

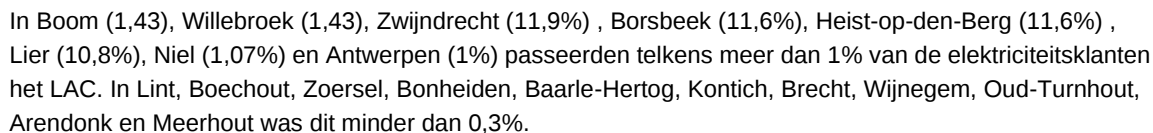
In 2023 waren er in de provincie Antwerpen 13.688 ingeschakelde budgetmeters voor elektriciteit en 9.311 budgetmeters voor gas geplaatst. In 2013 waren er dat nog respectievelijk 12.921 en 9.178, een stijging met 6% voor elektriciteitsbudgetmeters en 1% voor die van gas.

Elektriciteit: In Boom (3,3%), Willebroek (2,87%), Antwerpen (2,45%), Turnhout (2,26%) en Hemiksem (2,02%) hebben meer dan 2% van de huishoudelijke afnemers een budgetmeter. Al deze gemeentes kwamen in het lijstje van vijf en tien jaar gelden ook voor. In Mechelen (1,71%) en Niel (1,99%) daalde het aandeel budgetmeters onder de 2%. In Hove, Zoersel, Vosselaar, Bonheiden, Oud-Turnhout, Schilde, Boechout, Retie, Edegem, Kasterlee en Vosselaar hebben minder dan 0,9% van de huishoudelijke afnemers een actieve budgetmeter elektriciteit.

In Essen, Niel, Laakdal, Mechelen, Antwerpen, Hemiksem, Beerse, Vorselaar, Retie, Boechout en Kapellen daalde het aandeel budgetmeters (2013 – 2023) elektriciteit. In alle ander gemeentes steeg dit, soms met stijgingspercentages van boven de 60%. In Baarle-Hertog, Retie, Vorselaar, Kapellen, Antwerpen, Beerse, Stabroek, Boechout, Nijlen, Rijkevorsel, Turnhout, Mechelen en Niel daalde het aandeel budgetmeters elektriciteit.

Gas: Boom (2,82%), Willebroek (2,77%), Antwerpen (2,18%), Turnhout (1,96%) en Hemiksem (1,92%) kennen het hoogst aandeel aan klanten met een gasbudgetmeters. Al deze gemeentes kwamen in het lijstje van vijf en tien jaar gelden ook voor. In Hove, Vorselaar, Zoersel, Vosselaar, Schilde, Edegem en Nijlen hebben minder dan 0,9% van de huishoudelijke afnemers een actieve budgetmeter.

In Mechelen, Turnhout, Rijkevorsel, Nijlen, Boechout, Stabroek, Beerse, Antwerpen, Kapellen, Vorselaar, Retie en Baarle-Hertog daalde het aandeel klanten met een actieve budgetmeter gas (2013 – 2023). In de ander gemeentes steeg dit. In Putte, Herenthout en Hulshout met meer dan 100%.

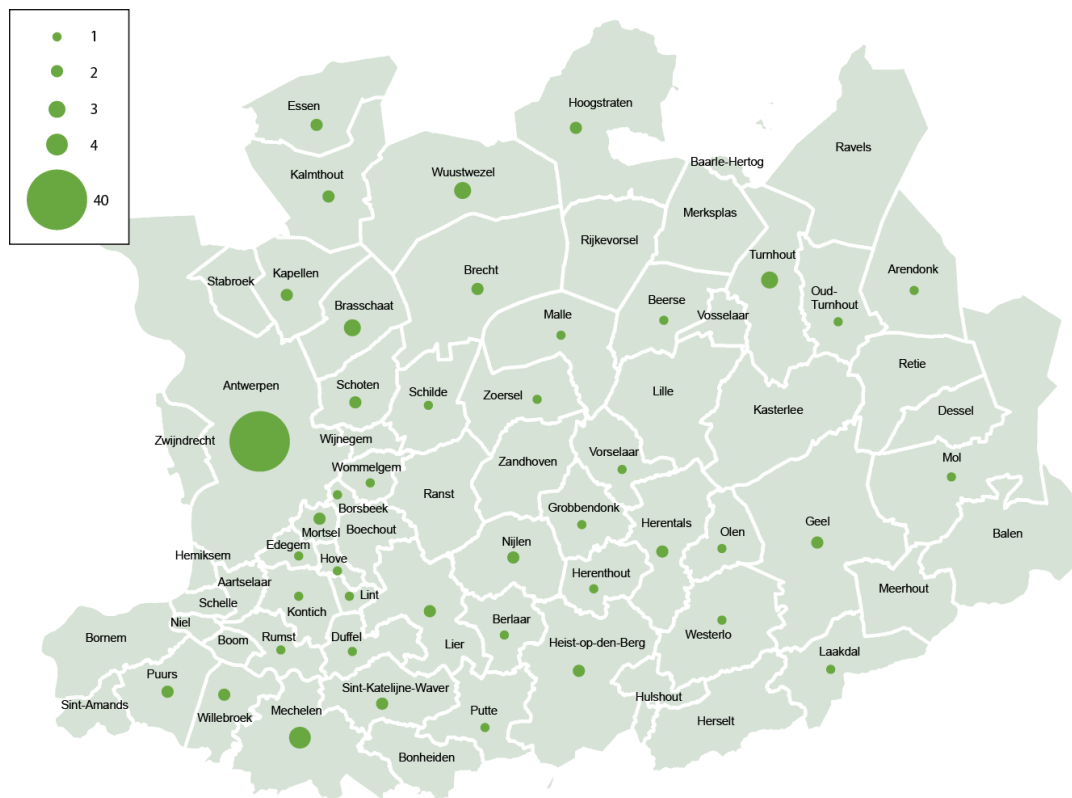

Dienstencentra

Momenteel zijn er in Antwerpen 107 erkende dienstencentra, verspreid over 44 gemeentes. De stad Antwerpen telt er 40. In 2009 waren dat er nog maar 57, verspreid over 19 gemeentes.

Figuur: spreiding van de dienstencentra in 2019. Bron: provincies in cijfers

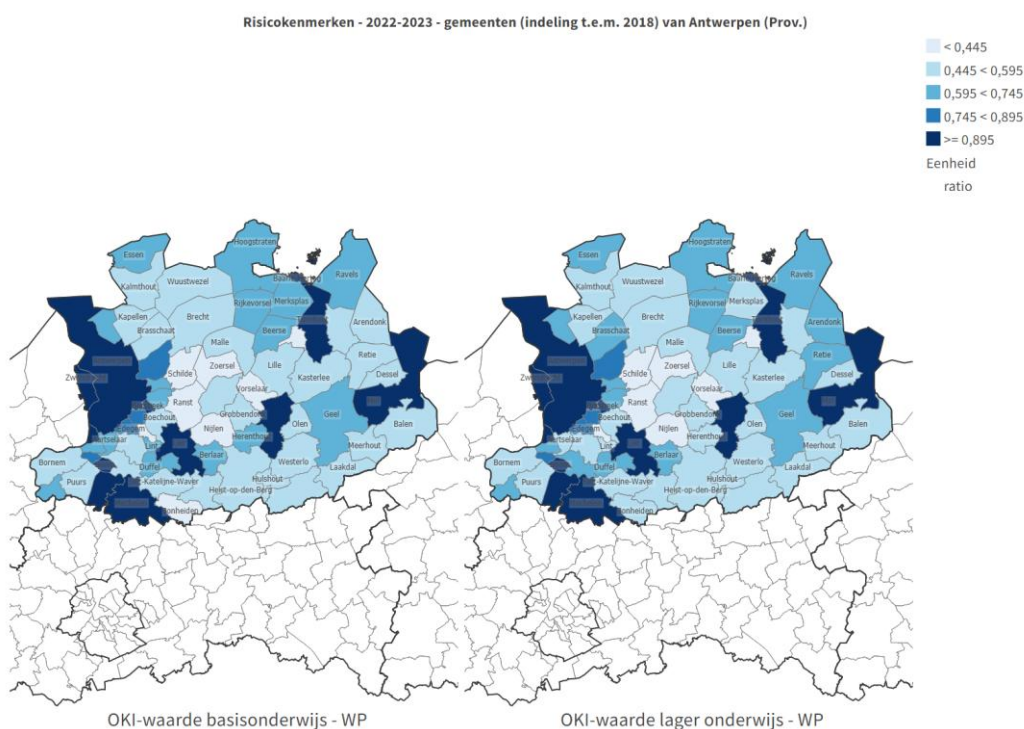

3.4. Onderwijs

De onderwijs kansarmoede-indicator

De onderwijs kansarmoede-indicator steunt op de som van vier percentages betreffende de in de gemeente wonende 'leerlingen':

- Laagopgeleide moeder. Dit is het geval wanneer de moeder niet in het bezit is van een diploma of getuigschrift van het hoger secundair onderwijs.
- Schooltoelage. De leerling scoort op deze indicator als hij een schooltoelage gekregen heeft. Een leerling blijft scoren op deze indicator als hij het recht op schooltoelage verliest (bijvoorbeeld door veelvuldig spijbelen).
- Nederlands is de thuistaal niet. De leerling scoort op de indicator 'taal' wanneer hij/zij met niemand, of in een gezin met drie gezinsleden, met maximum één gezinslid Nederlands spreekt. Broers en/of zussen worden als één gezinslid geteld.
- Buurtindicator. De leerlingen worden onderverdeeld volgens de buurt waarin ze wonen. Op basis van deze indicator wil men een kwart van de leerlingen extra financiering toekennen. Het gaat hierbij om de 25% leerlingen die in buurten met het hoogste percentage schoolse vertraging wonen. Bij de berekening van dit percentage gaat men uit van het aantal 15-jarigen van de zes afgelopen jaren, die minstens twee jaar schoolse vertraging hadden. Leerlingen die behoren tot de trekkende bevolking en thuislozen scoren steeds op deze indicator.

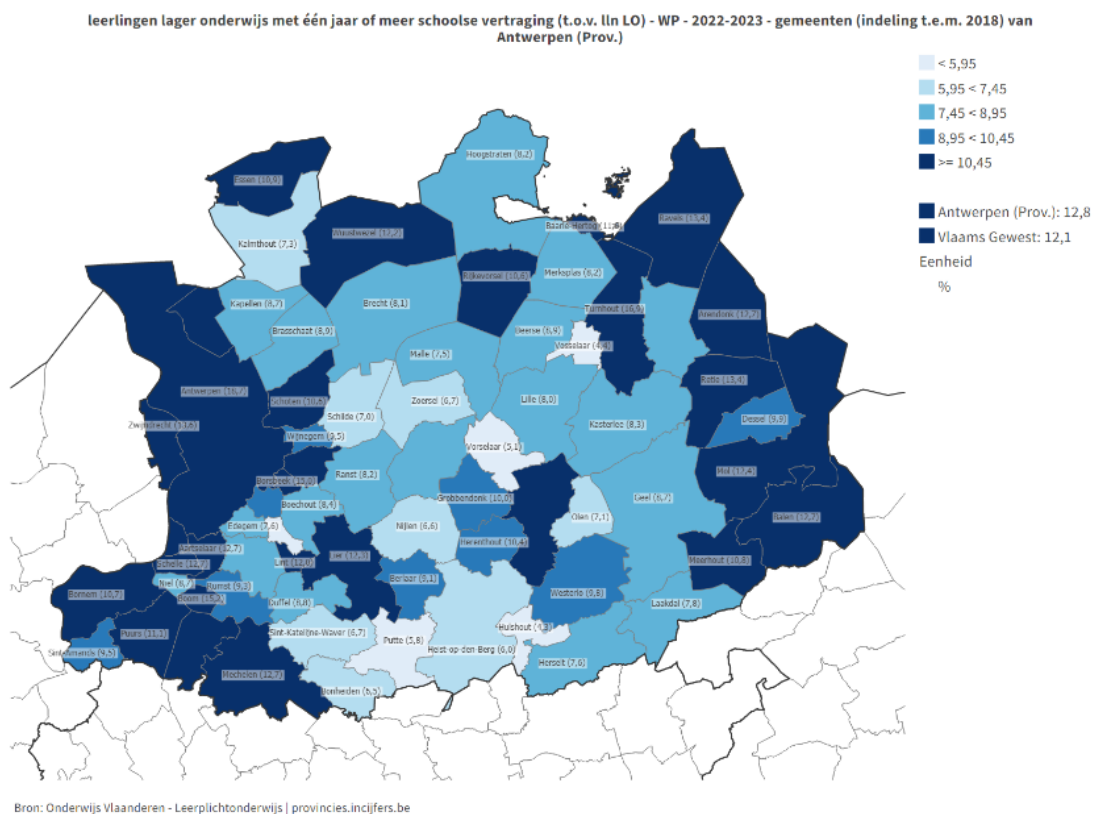

Bron: Onderwijs Vlaanderen - Leerplichtonderwijs | provincies.incijfers.be

De indicator wordt afzonderlijk berekend voor kleuter- en lager onderwijs enerzijds en voor secundair onderwijs anderzijds. Het resultaat geeft een vergelijkbaar beeld. Wanneer we het gemiddelde van die twee indicatoren nemen zien we dat de indicator zeer hoog is voor Antwerpen (2,16), Boom (1,64), Willebroek (1,58), Turnhout (1,52) Mechelen (1,48), Borsbeek (1,45) en Baarle-Hertog (1,29). Hove, Zoersel en Schilde scoren het best (minder dan 0,3).

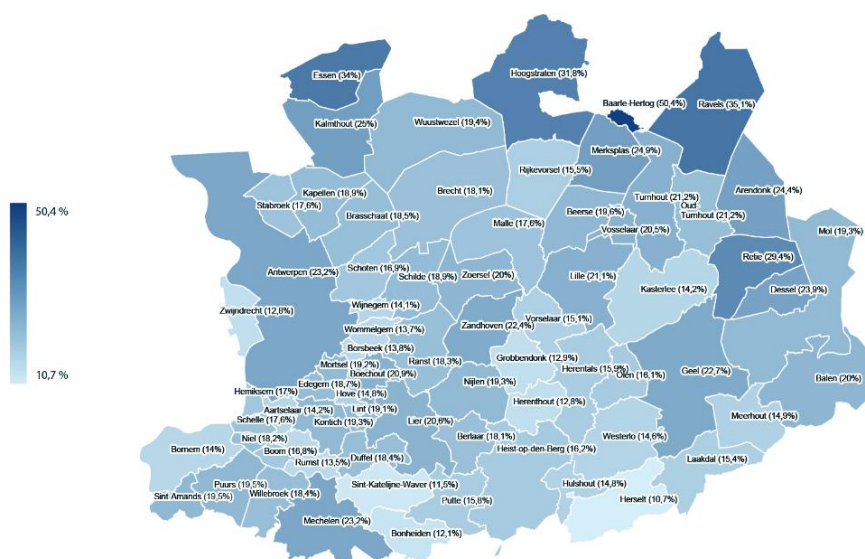

Schoolse vertraging

De zelfde gemeenten duiken op, wanneer we de cijfers m.b.t. leerlingen in het lager onderwijs of buitengewoon lager onderwijs met schoolse vertraging in kaart brengen. We benoemen het aandeel leerlingen met één of meer jaren vertraging in het basisonderwijs of met twee of meer jaren schoolse vertraging in het secundair onderwijs ten opzichte van het totaal aantal leerlingen. De cijfers verschillen niet fundamenteel tussen lager en secundair onderwijs

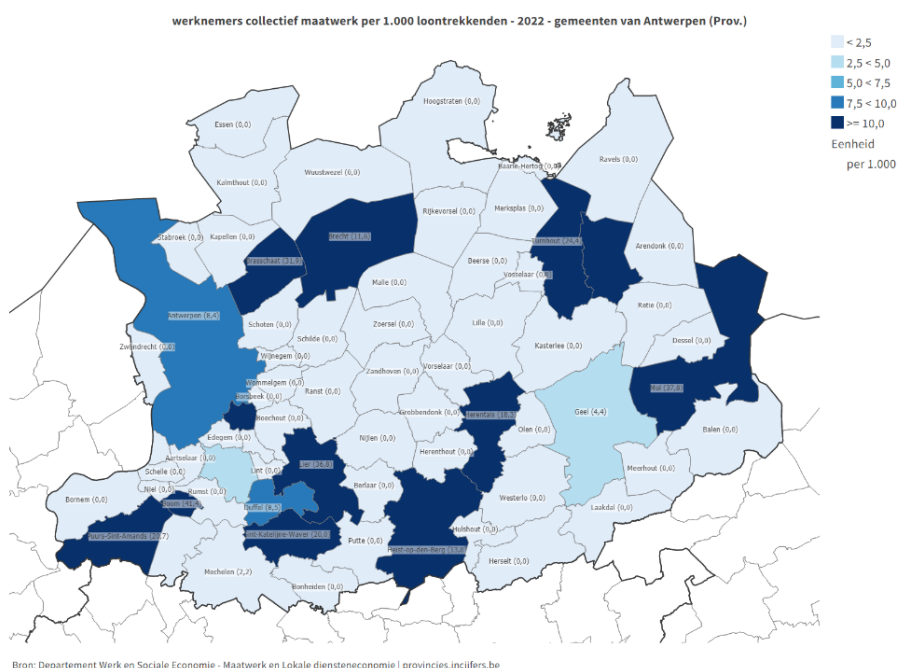
Opnieuw scoren Antwerpen (18,7%), Turnhout (16,9%), Hemiksem (15,6%), Boom (15,2%), Borsbeek (15%), Zwiindrecht (13,6%) het hoogst. Opvallend is de Mechelen van de vierdelaatste naar de elfde-laatste plaats evolueert.

In Baarle-Hertog is de herkomstkloof in de werkzaamheidsgraad met 50,4% het grootst, gevolgd door Ravels (35,10%), Essen (34,00%) en Hoogstraten (31,80%). Retie en Kalmthout hebben ook nog een herkomstkloof van boven de 25%. De herkomstkloof in de werkzaamheidsgraad is het kleinst in Herselt (10,70%), Sint-Katelijne-Waver (11,50%), Bonheiden (12,10%), Herenthout (12,80%) en Zwijndrecht (12,80%). (de meest recente cijfers dateren van 2018).

De werkzaamheidsgraad bij Antwerpenaren van Belgische afkomst daalde tussen 2013 en 2018 in elke gemeente (van 1,4% tot 6,3%). Dit was ook het geval voor de werkzaamheidsgraad van Antwerpenaren met een niet Belgische herkomst in de meeste (43) gemeentes in ons werkingsgebied. 22 gemeentes kenden een daling. Die was het grootst in Beerse (9,9%) Duffel (6,8%), Hemiksem (5,8%) Vosselaar (5,6%), Hove (5,3%) en Zoersel (5,2%).

Collectief maatwerk

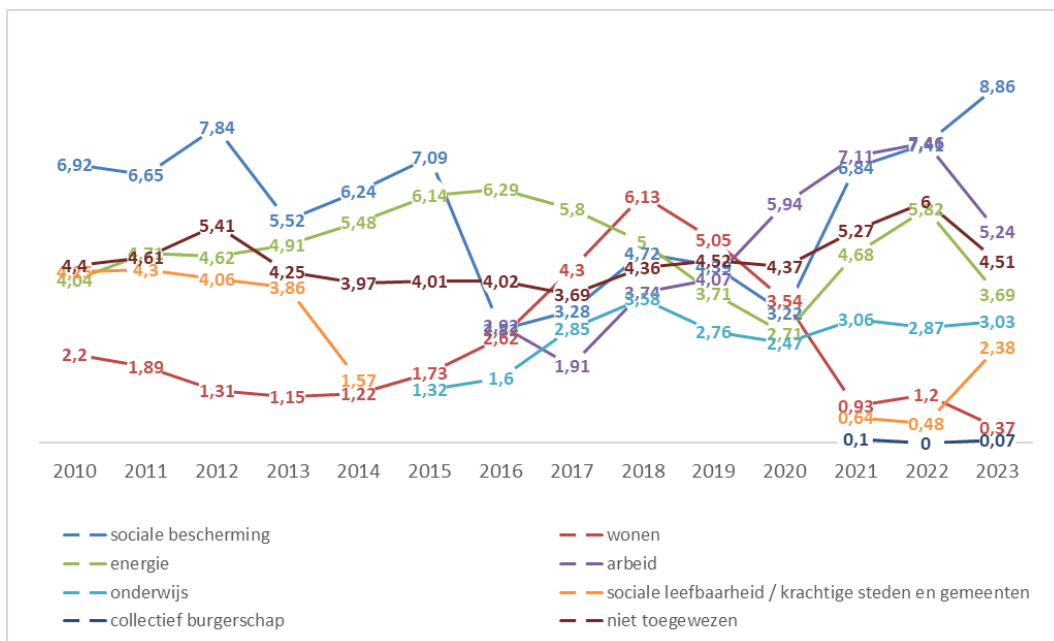

4. SAAMO provincie Antwerpen

4.1. Thematisch

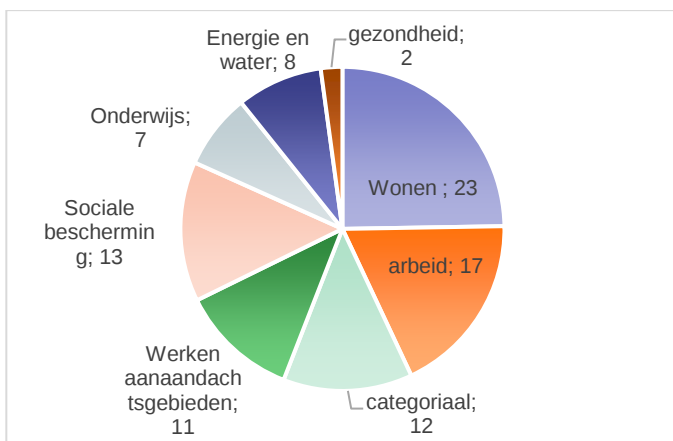
Momenteel werkt SAAMO Provincie Antwerpen aan drie doelstellingen: grond- en mensenrechten, krachtige steden en buurten en collectief burgerschap. Onder de grond- en mensenrechten benoemen we vier thema's: arbeid, wonen, onderwijs en maatschappelijke dienstverlening. Energie is een subthema van wonen en sociale bescherming. Omdat de werking rond energie traditioneel een belangrijk onderdeel is in onze werking benoemen we dit apart.

Figuur: Spreiding van de personeelsinzet bij Samenlevingsopbouw Antwerpen Provincie van 2010 tot 2019

Wanneer we alle projecten van SAAMO provincie Antwerpen van bij de oprichting tot nu in beeld brengen, dan zien we dat 23 van de 93 projecten (zie bijlage 4) woonprojecten waren. Rond arbeid zetten we 17 projecten op. Rond sociale bescherming waren er 13 projecten, 12 projecten waren categoriaal en 11 werkten rond aandachtsgebieden. 8 energieprojecten, 7 rond onderwijs en 2 rond gezondheid vervolledigen het overzicht.

Figuur: Verdeling van alle projecten bij Samenlevingsopbouw Antwerpen Provincie

4.3. Overzicht van alle projecten bij SAAMO provincie Antwerpen 1987 – 2024

Start	project	einde	Thema
voor 1987	Herwaarderingsgebieden Rupelstreek	1988	Wonen
voor 1987	Herwaarderingsgebieden NO Turnhout	1989	Wonen
voor 1987	Herwaarderingsgebieden Klein Begijnhof / heembeemd Bescherming	1988	Wonen
voor 1987	Arbeid en Milieu Willebroek	1989	Leefbaarheid
voor 1987	Rupelontwikkelingsmaatschappij	1988	Wonen
1987	BPA Allard/structuurplanning 't Stokt (Turnhout)	1991	Wonen
1989	Huisvesting migranten Mechelen	1990	Wonen
1989	Leefbaarheid Heihoek - Mechelen	1993	Wonen
1989	De Steenschuit	1997	Arbeid
1990	LIC Welkom Turnhout	1991	Categoriaal
1991	Wonen in Turnhout	1998	Wonen
1992	Geïntegreerde basisschakels Mechelen	1993	Categoriaal
1994	Uitbouw SVK	1995	Wonen
1994	Streektheater - De Klink	1997	Categoriaal
1997	Permanent verblijf op campings	2004	Wonen
1997	Buurtontwikkeling in Geel	2014	Wonen-aandachtsgebieden
1998	Geschied wonen in Lier	2006	Wonen
1998	T'ANTWOORD (WinT, BZB, MMH)	2012	Categoriaal
2000	Woonwagenterrein Mortsel	2002	Categoriaal
2001	Wijkgericht werken in Mechelen SWAB	2006	Wonen-aandachtsgebieden
2001	Energie en Armoede / De Experten	-	Water & Energie
2006	Kamerwonen in Geel	2012	Wonen
2006	Ons Gedacht	-	Categoriaal
2007	Managers van diversiteit in Geel	2009	Categoriaal
2007	Buurtopbouwwerk Mechelen	2013	Wonen
2008	Kunstproeven	2011	Categoriaal
2009	Energie en Woonkwaliteit	2021	Wonen-energie
2010	Gekleurde Armoede Kempen - vervolg : Arbeidskansen in de Kempen	2012	Categoriaal
2011	Gekleurde Armoede Rupelstreek - vervolg : Arbeidskansen in de Boom en Booms welkom	2015	Categoriaal
2012	Gekleurde Armoede Mechelen	2015	Categoriaal
2012	Wijkgezondheidscentrum Lier	2015	Gezondheid
2013	Private huur in Geel	2014	Wonen
2013	Arbeidskansen voor ECM in de Kempen	2015	Arbeid
2014	Water en Armoede	-	Wonen-energie
2014	Schoolstart in Mechelen	-	Onderwijs
2015	Bewonersparticipatie sociale huisvesting Geel	2018	Wonen

2015	Bewonersparticipatie sociale huisvesting Hemiksem	2023	Wonen
2015	Cohousing Turnhout	2015	Wonen
2015	Wijkgezondheidscentrum Willebroek	2016	Gezondheid
2016	Arbeidskansen voor ECM in Boom	2019	Arbeid
2016	Arbeidskansen voor ECM in Mechelen	-	Arbeid
2016	Bewonersparticipatie sociale huisvesting Niel	2019	Wonen-aandachtsgebieden
2016	Bewonersparticipatie sociale huisvesting Duffel	2019	Wonen
2016	Bewonersparticipatie sociale huisvesting Heist	2019	Wonen
2016	Booms welkom	2019	Categoriaal
2016	Bewonersparticipatie sociale huisvesting Pijpelheide	2019	Wonen-aandachtsgebieden
2016	Kamerwonen Herentals - vervolg Klein en goed Wonen Kempen	2018	Wonen
2017	Schooltijd Willebroek - Mechelen	-	Onderwijs
2017	Huis aan huis Mechelen	2025	Sociale bescherming
2017	ACT	2019	Arbeid
2018	Wonen met kansen		Wonen
2018	Woonomstandigheden seizoenarbeiders	-	Wonen
2018	Bewonersparticipatie sociale huisvesting Kasterlee	2020	Wonen-aandachtsgebieden
2018	Back on track – Mechelen	2023	Arbeid
2018	Back on track – Willebroek	2023	Arbeid
2018	Klein en goed Wonen Kempen	2022	Wonen
2018	School in kaart Mechelen	2019	Onderwijs
2019	Jobatelier Lier	2019	Arbeid
2020	Bewonersparticipatie Nijlen	-	Wonen
2020	Jobatelier Lier/Nijlen/Berlaar/Heist o/d Berg	2023	Arbeid
2020	Stapstenen naar werk	2022	Arbeid
2020	Overbruggen 2.0	2023	Arbeid
2020	De Stek Zwijndrecht	2024	Sociale Bescherming
2020	De Stek Borsbeek	2023	Sociale Bescherming
2020	Sociale dumping (verkenning)	2022	Arbeid
2021	Outreachend bereiken van MIA – Ons gedacht	2022	Sociale Bescherming
2021	Efkes oploaien – outreachend werken aan energie - en waterarmoede in Turnhout.	2022	Sociale Bescherming
2021	Jobatelier Lier, Berlaar, Nijlen en Heist-op-den-berg	2022	Arbeid
2021	Sectorproject Sterk werk	2025	Arbeid
2021	De Werkplek	2025	Arbeid
2021	Transfer Secundair		Onderwijs
	Binken weten beter	2022	Energie
2021	Goed plan	2023	Energie
2021	Noodkoopfonds Mechelen	2023	Wonen-energie

2021	Empowerment kwetsbare eigenaars	2024	Wonen
2021	De klimaatstem van MIA	2022	Sociale Bescherming - energie
2022	Bewonersparticipatie Brecht	2022	Wonen-aandachtsgebieden
2022	Twee Stekken in de Noorderkempen -	2023	Sociale Bescherming
2022	Zorgzame buurt: De Notelaar, samen sterker!	2024	Sociale Bescherming
2022	Zorgzame buurt: Iedereen verbonden, da's Willebroek	2024	Sociale Bescherming
2022	Migratie Kempens	2025	Sociale Bescherming
2022	Dak- en thuisloosheid	2025	Wonen
2023	De verhuurpromotor	2025	Wonen
2023	Samen op straat in Willebroek	2024	Krachtige steden en buurten
2023	Brugfiguren in scholen in Zwijndrecht		Onderwijs
2023	Ouder-schoolsamenwerking in De Sprankel Mechelen	2025	Onderwijs
2024	De Stek Boom	2025	Sociale Bescherming
2024	Stroom Mechelen	2030	Arbeid
2024	Aan-zet Willebroek	2030	Arbeid
2024	De Stek Wuustwezel	2025	Sociale Bescherming
2024	Bruggen bouwen tussen school, thuis en welzijn Sint-Katelijne-Waver	2026	Onderwijs
2024	Digibanken Wuustwezel	2025	Sociale Bescherming
2025	Digibanken Willebroek	2025	Sociale Bescherming

5. Samenvatting

Wanneer we de verschillende cijfers bekijken, zien we uiteenlopende ontwikkelingen in onze provincie:

- **Uitbreiding van stedelijkheid:** Naast Antwerpen als 'grootstad', hebben ook Mechelen en, in mindere mate, Turnhout al langer een stedelijke dynamiek. Deze wordt gekenmerkt door een hoge bevolkingsdichtheid, diversiteit, een groot aandeel kwetsbare mensen en een bovengemiddeld aantal huurwoningen. De stedelijkheid breidt zich verder uit naar randgemeenten zoals Hemiksem, Mortsel, Borsbeek (vanaf 2025 deel van Antwerpen), Zwijndrecht (vanaf 2025 deel van Beveren), Wijnegem en Wommelgem (rond Antwerpen), en in mindere mate Duffel (rond Mechelen). In deze randgemeenten zien we een sterke toename van kwetsbare personen, terwijl de voorzieningen achterblijven.
- **Kleinere steden:** Steden zoals Lier, Herentals, Mol, Heist-op-den-Berg en Geel scoren net boven het gemiddelde wat betreft diversiteit en kwetsbaarheid. De vergrijzing en vergroening wegen minder zwaar op deze steden. Toch geven ze aan dat, door de beperkte capaciteit van hun sociale voorzieningen, ze onvoldoende mogelijkheden hebben om kwetsbare mensen te ondersteunen.
- **Rupelstreek en Willebroek:** Deze regio's kennen een specifieke dynamiek. Met uitzondering van Schelle en Niel is er een sterke toename van diversiteit en kwetsbaarheid. Vooral de groei in diversiteit bij jongeren is hier opvallend. De gemeenten kennen een groot aandeel jongeren en een relatief kleine aandeel ouderen. In Boom en Willebroek is meer dan 50% van de jongeren van niet-Belgische afkomst, en in Hemiksem meer dan 40%, wat de diversiteit versnelt.
- **Landelijke gebieden:** In de meer afgelegen gebieden zien we nog steeds een kleiner, maar groeiend aantal kwetsbare mensen. Waar deze gemeenten vroeger zeer homogeen waren, begint de diversiteit toe te nemen. Door de lage bevolkingsdichtheid is er een zeer beperkt aanbod van diensten, zowel specifiek voor kwetsbare mensen (zoals sociale kruidenier) als algemene diensten (zoals bankautomaten of betaalbare winkels). Mobiliteit is hier cruciaal; zonder eigen vervoer raken mensen snel geïsoleerd.
- **Dorpen verspreid over de provincie:** Het aandeel kwetsbare mensen is hier lager dan gemiddeld, maar ook de voorzieningen zijn beperkt. Er is vaak een tekort aan sociale huurwoningen en initiatieven om kwetsbare mensen kansen te bieden (bijvoorbeeld in onderwijs of werk) zijn er schaars. De dorpen in het midden van de provincie dorpen worden gekenmerkt door een vergrijzing.

Elke van deze vijf situaties vraagt om een specifieke inzet van opbouwwerkers, met telkens een andere focus en aanpak.

SAAMO